

Utbildningsstyrelsen 2020

Grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning 2021

UTKAST PÅ REMISS 10–23.11.2020

Innehåll

1. GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR FÖRSÖKET OCH DEN LOKALA LÄROPLANEN FÖR FÖRSÖKET	3
1.1 Grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning	3
1.2 Den lokala läroplanen för försöket.....	4
1.3 Frågor som avgörs lokalt i den lokala läroplanen för försöket.....	5
2. FÖRSKOLEUNDERVISNINGENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL FÖR FÖRSÖKET MED TVÅÅRING FÖRSKOLEUNDERVISNING.....	6
2.1 Skyldigheter som lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning ställer på anordnandet av förskoleundervisningen.....	7
2.2 Övriga skyldigheter som styr anordnandet av tvåårig förskoleundervisning.....	8
2.3 Förskoleundervisningens uppdrag som en del av lärstigen	10
2.4 Värdegrunden.....	11
2.5 Synen på lärande	12
2.6 Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen.....	12
2.7 Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål i den lokala läroplanen för försöket	16
3. EN VERKSAMHETSKULTUR SOM STÖDJER VÄXANDE OCH LÄRANDE	17
3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen.....	18
3.2 Lärmiljöer i förskoleundervisningen.....	21
3.3 Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna	23
3.4 Verksamhetskulturen, lärmiljöerna och samarbetet i den lokala läroplanen för försöket.....	25
4. MÅL FÖR UNDERVISNINGEN OCH DET PEDAGOGISKA GENOMFÖRANDET AV TVÅÅRING FÖRSKOLEUNDERVISNING.....	26
4.1 Mångsidiga arbetssätt	26
4.2 Pedagogisk dokumentation i förskoleundervisningen	28
4.3 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet	28
4.4 Lärområden i den tvååriga förskoleundervisningen.....	30
Mina många uttrycksformer.....	31
Språkens rika värld	33
Jag och vår gemenskap.....	35
Jag utforskar min omgivning	36
Jag växer, rör på mig och utvecklas.....	38
4.5 Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald.....	40
4.6 Mål för undervisningen och det pedagogiska genomförandet i den lokala läroplanen för försöket ...	42
5. STÖD FÖR BARNETS VÄXANDE OCH LÄRANDE.....	43
5.1 Principerna för stöd.....	43

5.2 Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd.....	44
5.3 Allmänt stöd	45
5.4 Intensifierat stöd	45
5.5 Särskilt stöd	48
5.6 Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning	53
5.7 Stöd för växande och lärande i den lokala läroplanen för försöket.....	54
6. ELEVVÅRD	55
6.1 Yrkesövergripande samarbete inom elevvården	55
6.2 Gemensam elevvård.....	57
6.3 Individuell elevvård	58
6.4 Elevvårdsplaner	60
6.5 Elevvård i den lokala läroplanen för försöket.....	61

Till läsaren

De här grunderna för läroplanen har utarbetats för försöket med tvåårig förskoleundervisning som genomförs åren 2021–2024. Lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning som försöket grundar sig på är för behandling i riksdagen och har inte ännu godkänts. Därför är hänvisningarna till lagen om försöket inte ännu exakta.

Grunderna för läroplanen för försöket utgår från Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014) men de har till de delar det behövs bearbetats så att de lämpar sig för försöket. Då ändringarna har gjorts har man också använt Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018), resultatet av forskning, utvärdering och utvecklingsarbete som berör förskoleundervisning och småbarnspedagogik samt den respons som man fått av olika sakkunniga i samband med beredningen av grunderna.

Kapitlen som behandlar stödet för barnets växande och lärande och elevvården följer Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014), eftersom det i lagstiftningen inte föreslås några ändringar som berör dessa.

Om grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning används i det här dokumentet även begreppet grunderna för läroplanen för försöket. Om den lokala läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning används begreppet den lokala läroplanen för försöket.

I de svenskspråkiga grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning har ändringar i viss mån gjorts i den text som hämtats från Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014) för att motsvara den finskspråkiga normtexten. Terminologin har även setts över och ändrats om det har funnits orsak till det.

1. GRUNDERNA FÖR LÄROPLANEN FÖR FÖRSÖKET OCH DEN LOKALA LÄROPLANEN FÖR FÖRSÖKET

1.1 Grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning

Dessa grunder för läroplanen är en nationell föreskrift utfärdad av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning¹, utifrån vilken den lokala läroplanen ska utarbetas och den tvååriga förskoleundervisningen genomförs. Beredningen av läroplansgrunderna regleras förutom av lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning särskilt av lagen och förordningen om grundläggande utbildning och av statsrådets förordning som fastställer målen för förskoleundervisningen².

Syftet med grunderna för läroplanen för försöket är att stödja genomförandet av försöket med tvåårig förskoleundervisning. Ett särskilt syfte är att främja smidiga övergångar från småbarnspedagogik till förskoleundervisning och från förskoleundervisning till nybörjarundervisning så att barnets uppväxt och lärtig fortlöper enhetligt och utan avbrott³. Grunderna har beretts i samarbete med intressegrupper och utgående från resultaten av det senaste forsknings-, utvärderings- och utvecklingsarbetet.

I grunderna för läroplanen för försöket fastställs målen för undervisningen under försöket med tvåårig förskoleundervisning samt lärområdena och deras centrala innehåll. I grunderna fastställs också hur samarbetet mellan hemmet och förskoleundervisningen samt stödet för barnens växande och lärande och elevvården ska genomföras.⁴ Förskoleundervisningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran, där målen inom olika delområden är relaterade till varandra och formar grunden för verksamhetskulturen. Grunderna innehåller därför också texter som klargör målen för förskoleundervisningen.

I slutet av varje kapitel i dessa läroplansgrunder finns anvisningar för utarbetandet och utvecklingen av den lokala läroplanen för försöket. I grunderna finns också hänvisningar till lagstiftningen. Syftet med hänvisningarna är att tydliggöra sambandet mellan beskrivningarna i grunderna och lagstiftningen.

Avvikande från lagarna som reglerar förskoleundervisningen används i dessa grunder benämningen barn i stället för elev, stöd för växande och lärande i stället för stöd för lärande och skolgång, och elevvård i stället för termen elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård. Vårdnadshavare används i betydelsen barnets förälder eller annan vårdnadshavare.

Läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning är en helhet som omfattar fyra nivåer. Den

¹ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 3 § 2 mom.

² Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 14 § 2 mom. och statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelningen i den grundläggande utbildningen (422/2012) 5 §

³ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 7 § 2 mom.

⁴ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 7 § 2 mom.

består av nationella läroplansgrunder, lokala läroplaner, årliga planer⁵ och planer för barnens lärande.

1.2 Den lokala läroplanen för försöket

En utbildningsanordnare som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning ska göra upp en lokal läroplan för försöket och innan försöket inleds 1.8.2021 fatta ett beslut om att ta i bruk den lokala läroplanen⁶. Utbildningsanordnaren kan även i utarbetandet av den lokala läroplanen samarbeta med andra utbildningsanordnare som deltar i försöket.

Den lokala läroplanen ska utarbetas så att den beskriver, styr och stödjer anordnandet av förskoleundervisningen vid alla de förskoleenheter som deltar i försöket. Vid uppgörandet av den lokala läroplanen ska utbildningsanordnaren beakta de lokala särdragen och barnens behov samt resultat från utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller förskoleundervisningen. De lokala planerna kan precisera de nationella grunderna, men de kan inte utesluta mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna för läroplanen.

Utbildningsanordnaren ska godkänna läroplanen separat för förskoleundervisning på svenska, finska och samiska och vid behov för förskoleundervisning på något annat språk⁷.

Utbildningsanordnaren ska dessutom utgående från läroplanen sammanställa en årlig plan och på förhand underrätta vårdnadshavarna om centrala frågor som bestäms i den⁸. I planen preciseras hur den lokala läroplanen förverkligas vid varje förskoleenhet som deltar i försöket under det aktuella året. Också de individuella planer som anknyter till stöd för barnets växande och lärande⁹ ska utarbetas utgående från den gemensamma läroplanen.

För ett barn som deltar i tvåårig förskoleundervisning och som får intensifierat stöd ska man utarbeta en plan för barnets lärande. För barn som omfattas av särskilt stöd ska man utarbeta en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP)¹⁰. Planeringen av och innehållet i dessa planer föreskrivs närmare i kapitel 5 i dessa grunder (Stöd för barnets växande och lärande). För att göra lärandet ännu mer målinriktat kan läraren även för andra barn utarbeta en plan för barnets lärande i samarbete med barnet och vårdnadshavaren. En individuell plan för barnet stöder samarbetet med vårdnadshavarna. Största delen av barnen som deltar i försöket deltar även i småbarnspedagogik vid sidan av förskoleundervisningen. I småbarnspedagogiken ska man i enlighet med lagen om småbarnspedagogik utarbeta en plan för barnets småbarnspedagogik¹¹. För att barnets dag och lärtid ska vara enhetlig vore det motiverat att ta i bruk en enda plan för barnet inom förskoleundervisningen och den småbarnspedagogik som barnet därtill deltar i. Utbildningsanordnaren kan besluta att, inom de enheter som deltar i försöket, pröva ta i bruk en enda, enhetlig plan. När det gäller barn som får

⁵ Förordning om grundläggande utbildning 9 § (852/1998)

⁶ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 7 § 3 mom.

⁷ Lag om grundläggande utbildning 15 § 1 mom. (628/1998)

⁸ Förordning om grundläggande utbildning 9 § (852/1998)

⁹ Lag om grundläggande utbildning 16 a § och 17 a § (642/2010)

¹⁰ Lag om grundläggande utbildning 16 a § 1 mom. (628/1998)

¹¹ Lag om småbarnspedagogik (540/2018) 23 § och Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018), kapitel 1.3

intensifierat och särskilt stöd ska man iaktta bestämmelserna i kapitel 5.

Den lokala läroplanen för försöket utarbetas med hänsyn till övriga lokala planer, såsom:

- plan för småbarnspedagogik
- förskoleundervisningens läroplan
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen¹²
- plan för likabehandling enligt lagen om likabehandling¹³
- plan enligt diskrimineringslagen¹⁴

Då den lokala läroplanen utarbetas är det viktigt att för personalen som deltar i försöket med den tvååriga förskoleundervisningen reservera möjligheter att bekanta sig med grunderna för läroplanen för försöket med den tvååriga förskoleundervisningen och de ändringar som gjorts i den samt diskutera och reflektera över vilka pedagogiska styrkor enheterna har och vad som behöver utvecklas med beaktande av den förnyade förskoleundervisningen. De här diskussionerna är en förutsättning för att man ska kunna utarbeta och ta i bruk en lokal läroplan av hög kvalitet. Man ska under hela försökets gång reservera möjligheter till diskussioner inom arbetsgemenskaperna och för samarbete mellan enheterna och anordnarna.

Utbildningsanordnaren har som uppdrag att utvärdera sin förskoleundervisning och dess effekt och delta i extern utvärdering av sin verksamhet¹⁵. Anordnaren har också skyldighet att delta i extern utvärdering och forskning som berör försöket med tvåårig förskoleundervisning¹⁶.

Eventuella ändringar i dessa grunder för läroplanen för försöket förutsätter att motsvarande ändringar görs i den lokala läroplanen och omsätts i praktiken. Utbildningsanordnaren kan också granska sin läroplan och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet utifrån lokala behov och genom att utnyttja resultaten från utvecklingsarbetet.

1.3 Frågor som avgörs lokalt i den lokala läroplanen för försöket

Den lokala läroplanen för försöket och den årliga plan¹⁷ som preciserar läroplanen utarbetas på det sätt som utbildningsanordnaren bestämmer i enlighet med de mål och principer som beskrivs i detta kapitel.

I grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning anges i slutet av varje huvudkapitel vilka frågor i kapitlet som ska avgöras och beskrivas i den lokala läroplanen för försöket. I grunderna för läroplanen för försöket fastställs vilka delar av grunderna som ska bifogas till den lokala läroplanen för försöket och i vilka delar det är ändamålsenligt att definiera målen för förskoleundervisningen ur ett lokalt perspektiv. De lokalt definierade delarna ska följa det som

¹² Barnskyddslag (417/2007) 12 §; Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 12 §

¹³ Diskrimineringslag (1325/2014) 6 §

¹⁴ Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) och ändring av den (1329/2014)

¹⁵ Lag om grundläggande utbildning 21 § 1 och 2 mom. (1296/2013)

¹⁶ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 10 §

¹⁷ Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) 9 §

föreskrivs i grunderna.

I den lokala läroplanen ska man följa samma struktur som i dessa läroplansgrunder. Utbildningsstyrelsen rekommenderar att alla som deltar i försöket använder tjänsten eGrunder när man gör upp den lokala läroplanen för försöket och att man publicerar den lokala läroplanen i tjänsten. Användningen av en gemensam plattform stöder samarbetet inom försöket och utvecklingen av förskoleundervisningen.

Vid beredningen av den lokala läroplanen för försöket ska utbildningsanordnaren besluta

- för vilka undervisningsspråk läroplanen för försöket utarbetas och godkänns
- hur personalen i förskolan, barnen och vårdnadshavarna deltar i uppgörandet, uppföljningen och utvecklingen av läroplanen för försöket
- hur samarbetet i anknytning till läroplansarbetet genomförs med småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och sakkunniga inom social- och hälsovårdsväsendet samt andra eventuella samarbetsparter
- hur lokala särdrag, utvecklingsmål och planer som gäller barnen beaktas vid beredningen av läroplanen
- användningen av planerna för barnens lärande och processen med utarbetandet av dem
- om planerna enligt jämställdhetslagen och diskrimineringslagen ska ingå i läroplanen eller om de ska utarbetas som fristående planer^{18 19}
- hur vårdnadshavarna och intressentgrupperna informeras om läroplanen och den årliga plan som preciserar läroplanen
- hur läroplanen utarbetas, uppföljs och utvecklas under försöket.

2. FÖRSKOLEUNDERVISNINGENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL FÖR FÖRSÖKET MED TVÅÅRING FÖRSKOLEUNDERVISNING

Den tvååriga förskoleundervisningens särskilda syfte är att i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna främja barnets förutsättningar för utveckling och lärande samt stärka barnets sociala färdigheter och en sund självkänsla genom lek och positiva lärupplevelser²⁰.

Förskoleundervisningens syfte och allmänna mål som fastställts i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014) gäller också försöket med tvåårig förskoleundervisning. I försöket betonas ändå kontinuiteten och enhetligheten i barnets uppväxt och lärtig ännu kraftigare. I försöket betonas också att barnets dag ska vara enhetlig.

Då förskoleundervisningen ordnas under två år ger det nya möjligheter att fokusera på och fördjupa sig i genomförandet av lärområdena och utvecklingen av verksamhetskulturen. Det är också möjligt

¹⁸ Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) och ändring av den (1329/2014)

¹⁹ Diskrimineringslag (1325/2014) 6 §

²⁰ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning och lag om ändring av lagen om småbarnspedagogik, s. 36

att bättre än tidigare lägga märke till barnens individuella behov av stöd. Försöket stärker förskoleundervisningens betydelse när det gäller att i ett tidigt skede lägga märke till barnets behov av stöd för växandet och lärandet, att genomföra stödet och även att förebygga svårigheter. Målet för försöket med den tvååriga förskoleundervisningen är också att stärka jämlikheten i utbildningen och utveckla förskoleundervisningens kvalitet och genomslag.

Förskolan är en viktig tidsperiod i barnets liv. Förskoleundervisningen ska planeras och genomföras så att barnen har möjlighet att bli inspirerade, pröva på olika saker och att lära sig nytt. Barnens utveckling inom de olika kunskaps- och färdighetsområdena breddas genom att de agerar och är aktiva och leker i mångsidiga lärmiljöer. I förskoleundervisningen ska barnen ges tillfälle att kommunicera på flera olika sätt och att stärka sina sociala färdigheter. Målet är att barnen lär sig att värdesätta att alla människor är likvärdiga och att de själva är unika.

Småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, som är en del av småbarnspedagogiken, samt den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets växande och lärande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grund för ett livslångt lärande. Undervisningen ska utgå från barnet. Undervisningens uppdrag är att stärka barnets positiva självbild och uppfattning om sig själv som lärande individ. Förskoleundervisningen ska utvecklas enligt principen om inkludering. Alla barn ska kunna delta i förskoleundervisningen oberoende av till exempel stödbehov, funktionsvariationer eller kulturell bakgrund.

2.1 Skyldigheter som lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning ställer på anordnandet av förskoleundervisningen

Anordnandet av tvåårig förskoleundervisning grundar sig på lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning²¹. I det här kapitlet behandlas centrala skyldigheter som berör anordnandet av förskoleundervisningen. Närmare bestämmelser om anordnandet föreskrivs i lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning.

En försökskommun vars försöksgrupp omfattar både svensk- och finskspråkiga barn är skyldig att ordna tvåårig förskoleundervisning separat för vardera språkgruppen²².

I den tvååriga förskoleundervisningen är undervisningsspråket antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen ges på något annat språk än de som fastställs i lagen om grundläggande utbildning, om det inte äventyrar barnens möjligheter att följa med undervisningen.²³ Om detta bestäms närmare i kapitel 4.5.

Det är på försökskommunens ansvar att se till att barnen som hör till målgruppen och deras

²¹ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020)

²² Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 8 § 1 mom.

²³ Lag om grundläggande utbildning 10 § 1 mom. (1288/1999)

vårdnadshavare får tillräcklig information²⁴. Försökskommunen har skyldighet att informera vårdnadshavaren till barnet som hör till försöksgruppen om möjligheten att ansöka om att delta i tvåårig förskoleundervisning och godkänna ansökan av ett barn som hör till försöksgruppen. Vårdnadshavaren som hör till försöksgruppen ska se till att barnet deltar i förskoleundervisning som pågår i två år eller i annan verksamhet som uppfyller målen för tvåårig förskoleundervisning²⁵.

Tvåårig förskoleundervisning ska ges under två år i sammanlagt minst 1 400 timmar, minst 700 timmar vardera året²⁶. Barn som deltar i tvåårig förskoleundervisning har också rätt till småbarnspedagogik som kompletterar förskoleundervisningen²⁷. Barnets dag kan omfatta högst fem timmar förskoleundervisning²⁸. Om det i försöksgruppen ingår barn för vilka har fattats ett beslut om förlängd läroplikt, kan deras förskoleundervisning genomföras i enlighet med lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning²⁹.

Tvåårig förskoleundervisning kan ordnas i daghem, familjedaghem och skolor. Vid anordnandet ska man beakta författningarna som gäller behörighet inom undervisningsväsendet³⁰. Försöket får inte ordnas vid ett sådant verksamhetsställe för förskoleundervisning där barnet inte har möjlighet till kompletterande småbarnspedagogik³¹. Genom att erbjuda förskoleundervisningen och den kompletterande småbarnspedagogiken på samma plats strävar man efter att säkerställa en enhetlig dag för barnet som deltar i småbarnspedagogiken samt bestående sociala relationer.

Den tvååriga förskoleundervisningen ska genomföras enligt en lokal läroplan som utarbetats utgående från grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning.

Kommunen kan köpa förskoletjänsterna av en offentlig eller privat serviceproducent³². Kommunen ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt försökslagstiftningen och enligt föreliggande läroplansgrunder³³.

2.2 Övriga skyldigheter som styr anordnandet av tvåårig förskoleundervisning

Skyldigheterna som styr förskoleundervisningen grundar sig på Finlands grundlag, lagen och förordningen om grundläggande utbildning och på de författningar och bestämmelser som utfärdats med stöd av dem samt elev- och studerandevårdslagen³⁴.

Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung,

²⁴ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 3 § 3 mom.

²⁵ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 2 § 2 mom.)

²⁶ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 7 § 1 mom.

²⁷ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 2 § 4 mom.

²⁸ Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) 4 §

²⁹ RP s. XX och lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning 8 § 2 mom.

³⁰ Förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998) 7 § (se även RP s. 36).

³¹ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 8 § 3 mom.

³² Lag om grundläggande utbildning 4 § 1 mom. och 7 § 5 mom. (628/1998)

³³ Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 8 § (se även RP s. XX)

³⁴ Elev- och studerandevårdslag (1287/2013)

språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionsvariation eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person³⁵. Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då undervisningen ordnas. Sådana är bland annat lagen om likabehandling³⁶, jämställdhetslagen³⁷, Europakonventionen om mänskliga rättigheter³⁸ och FN:s konvention om barnets rättigheter³⁹.

Enligt lagen om grundläggande utbildning är målet för förskoleundervisningen att stödja barnens utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar och att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet⁴⁰. Förskoleundervisningen ska också främja bildning och jämlikhet. Målen för undervisning och fostran beskrivs närmare i statsrådets förordning som behandlar förskoleundervisningens mål⁴¹.

Förskoleundervisningen ska på ett positivt sätt ta hänsyn till barnens olika språkliga, kulturella, åskådningsmässiga och religiösa bakgrund. Barnens åsikter ska beaktas och utvecklingen av deras identitet stödjas.

I lagstiftningen som berör förskoleundervisningen betonas vårdnadshavarnas delaktighet⁴². Vårdnadshavarna har rätt att få information om förskoleundervisningens mål och verksamhet redan innan anmälan till förskoleundervisningen sker och om sitt barns förskoledag under åren i förskolan. Vårdnadshavarnas åsikter och den information och respons som de ger ska beaktas när man utvecklar förskoleundervisningen.

Enligt lagen om grundläggande utbildning har ett barn som deltar i förskoleundervisning rätt att varje dag i förskolan få undervisning enligt läroplanen samt sådant stöd som förutsätts för en gynnsam utveckling och lärande⁴³. För att trygga denna rätt ska alla som arbetar med barnet i förskolan följa den läroplan som utbildningsanordnaren fastställt och andra normer som reglerar arbetet.

Förskoleundervisningen, materialen och redskapen som används i undervisningen samt den elevvård som behövs är avgiftsfria⁴⁴. Barnen ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad.⁴⁵

Barn som deltar i förskoleundervisning har rätt till en trygg och säker studiemiljö⁴⁶. Tryggheten och säkerheten ska beaktas i lärmiljöerna och i all verksamhet i förskolan. En verksamhetskultur som bygger på ömsesidig respekt och omsorg och lärmiljöer som lämpar sig för förskoleundervisningen skapar goda förutsättningar för att barnen ska känna sig trygga och säkra. Frågor i anknytning till

³⁵ Finlands grundlag (731/1999) 6 § 2 mom.

³⁶ Diskrimineringslag (21/2004)

³⁷ Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986)

³⁸ Europeiska människorättskonventionen, fördrag (63/1999)

³⁹ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

⁴⁰ Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 2 §

⁴¹ Statsrådets förordning (422/2012) 2–4 §

⁴² Lag om grundläggande utbildning 3 § 3 mom. (628/1998)

⁴³ Lag om grundläggande utbildning 30 § 1 mom. (642/2010)

⁴⁴ Lag om grundläggande utbildning 31 § 1 mom. (477/2003) och lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 9 § 4 mom.

⁴⁵ Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 31 § 2 mom.

⁴⁶ Lag om grundläggande utbildning 29 § 1 mom. (1267/2013)

trygghet och säkerhet beskrivs närmare i kapitlen 3 och 6. Vid anordnandet av undervisning ska dessutom beaktas föreskrifter om arbetarskydd, användning av personuppgifter, offentlighet och integritetsskydd samt föreskrifter om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. I förskoleundervisningen kan fostrande samtal och disciplinära åtgärder som nämns i lagen om grundläggande utbildning⁴⁷ användas på ett för förskoleundervisningen anpassat sätt.

2.3 Förskoleundervisningens uppdrag som en del av lärtigen

Det är viktigt att småbarnspedagogik, förskoleundervisningen som ingår i den, och den grundläggande utbildningen bildar en helhet som framskrider på ett konsekvent sätt med tanke på barnens växande och lärande. Utgångspunkten för en högklassig helhet är att lärarna och den övriga personalen känner till de olika etapperna under lärtigen samt de centrala mål, särdrag och metoder som anknyter till dem. För att barnens växande och lärande ska fortlöpa smidigt, ska övergångarna planeras och utvärderas gemensamt på det sätt som beskrivs i kapitel 3.3. Undervisningspersonalen och den övriga personalen ska samarbeta med vårdnadshavarna under alla etapper av barnens lärtig. Målet är att varje barns lärtig fortlöper smidigt från småbarnspedagogik till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen utgående från barnets behov. För att målet ska nås är det viktigt med en systematisk ledning av personalens samarbete och kompetens både på förskoleenheterna och på anordnarnivå.

Förskoleundervisningens särskilda mål är i enlighet med statsrådets förordning som behandlar förskoleundervisningens mål⁴⁸ att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens förutsättningar för utveckling och lärande samt att stärka barnens sociala färdigheter och sunda självkänsla med hjälp av lek och positiva upplevelser av lärande. I förskoleundervisningen ska pedagogiska metoder som lämpar sig för småbarnspedagogik användas och barnens intressen ska respekteras när undervisningen ordnas. Olika former av lek ska ständigt ingå i förskoleundervisningens verksamhet. Vårdnadshavarna är viktiga samarbetsparter vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Stödet för växande och lärande samt elevvården ska vid behov ordnas genom sektorsövergripande samarbete.

Förskoleundervisningen är målinriktad verksamhet. Målen för undervisningen fastställs enligt grunderna för läroplanen och den lokala läroplan som utarbetats utgående från läroplansgrunderna. Läroplanen ska inte fastställa gemensamma mål för barnens lärande. Individuella mål främjar barnens växande och lärande, och därför ska läraren diskutera varje barns individuella behov, önskemål och mål för lärandet med barnet och barnets vårdnadshavare. Förskolepersonalen ska planera undervisningen och utveckla lärmiljöerna utgående från dessa behov och önskemål.

I förskoleundervisningen ska varje barns fysiska, psykiska och sociala utveckling samt utvecklingen av kunskaper och färdigheter följas upp och stödjas. Målet är att samtidigt förebygga eventuella svårigheter. Barnets jaguppfattning ska stärkas med hjälp av uppskattande kommunikation, mångsidiga lärupplevelser och uppmuntrande respons. Under förskoletiden ska barnen få bekanta sig

⁴⁷ Lag om grundläggande utbildning 35 a § (1267/2013) samt 36 och 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

⁴⁸ Statsrådets förordning (422/2012) 5 §

med närmiljön, dess natur och den mångfald av människor som bor där. Lek och fantasi har stor betydelse för en gynnsam utveckling hos barnen och för att de ska lära sig nya kunskaper och färdigheter. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen tillfällen att kommunicera, uttrycka sig på olika sätt och få nya upplevelser. Tillsammans ska man i olika lärmiljöer bekanta sig med saker som intresserar barnen. Det ger barnen möjligheter att få vänner, att känna glädje över att lära sig och att bli intresserade av nya saker.

När vårdnadshavaren anmält sitt barn till den tvååriga förskoleundervisningen, är utgångspunkten att barnet deltar i all verksamhet⁴⁹. Utbildningsanordnaren beslutar och informerar vårdnadshavaren om förfaringsätt gällande anhållan om befrielse på grund av barnets sjukdom eller annan orsak. Vårdnadshavaren, läraren och den personal som medverkar i anordnandet av förskoleundervisningen samarbetar för att se till att förskolebarnen regelbundet deltar i förskoleundervisningen.

2.4 Värdegrunden

Förskoleundervisningen bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gruppen. Barnen har rätt att lära sig och bilda sig en uppfattning om sig själva och världen utifrån sina egna perspektiv.

Barnen har rätt att lära sig genom lek och att glädja sig över sitt lärande. Barnets tidigare upplevelser och kunskaper utgör en del av barnets lärtig. Det är viktigt att respektera att barn är olika, att de agerar och lär sig på olika sätt. Barnens uppfattningar och åsikter ska värdesättas och de ska få delta i utformandet av lärmiljöerna och enligt sina förutsättningar även i planeringen och utvärderingen av verksamheten. Barnen ska spurras till samarbete och gemenskap.

Varje barn har rätt till god undervisning. God förskoleundervisning kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. Barnen har rätt att uttrycka sig och sina tankar, hantera känslor och konflikter samt pröva och lära sig nya saker. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att förstå värderingar, tillägna sig hälsosamma levnadsvanor samt utveckla sina emotionella färdigheter och sitt sinne för estetik.

Samarbete mellan förskolepersonalen och vårdnadshavarna bidrar till att trygga barnens välbefinnande. Grunden för en konstruktiv kommunikation och undervisning bygger på att förskolepersonalen bemöter olika familjer och hemmens olika åskådningar, religioner, traditioner och syner på uppfostran med öppenhet och respekt⁵⁰.

I förskoleundervisningen ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska. Verksamhetsmiljön i förskolan ska stödja barnens jämlikhet. Det innebär bland annat jämlikhet i fråga om åsikter och jämställdhet mellan könen. Förskoleundervisningen ska främja barnens möjligheter att utveckla sina färdigheter och att göra val oberoende av könsbundna förväntningar och begränsningar. Strävan efter

⁴⁹ Lag om grundläggande utbildning 35 § (1040/2014) och lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (XXX/2020) 6 §

⁵⁰ Statsrådets förordning (422/2012) 2 §

jämlikhet ska kompletteras av en övergripande princip om likabehandling⁵¹. Undervisningen ska vara religiöst, partipolitiskt och konfessionellt obunden. Förskoleundervisningen får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

2.5 Synen på lärande

Grunderna för förskoleundervisningens läroplan har utarbetats utgående från en syn på lärande, enligt vilken barn tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter genom samverkan med andra människor och den närmaste omgivningen. Lärandet är en helhetsbetonad process och sker överallt. I lärandet kombineras kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser, språk och tankar. Synen på lärande utgår från uppfattningen om barnet som en aktiv aktör. Det väsentliga i lärandet är att barnen själva är aktiva och litar på sina möjligheter som lärande individer. Också barnens vilja och tilltagande förmåga att fungera tillsammans har betydelse för lärandet. I förskoleundervisningen lär sig barnen genom att leka, röra på sig, utforska, utföra olika uppgifter, uttrycka sig själva och skapa konst. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sitt kunnande.

Utgångspunkten för lärandet är barnets tidigare erfarenheter och kunnande. Det är viktigt att nya kunskaper och färdigheter har anknytning till barnens vardag och erfarenhetsvärld. Genom handledd verksamhet och lek i förskolan får barnen lära sig att samarbeta med andra och att ställa upp individuella och gemensamma mål. I verksamheten ska man lyssna till barnen, höra deras åsikter, diskutera med dem och handleda dem att ta hänsyn till andra. På det viset upplever barnen att de är en del av gruppen och gemenskapen. Målet är att aktiviteter som är lämpligt utmanande och nya kunskaper och färdigheter väcker barnens lust att lära sig mera.

Leken är betydelsefull för lärandet hos barn i förskoleålder. Leken är aktivitet som motiverar barnet och ger glädje och där barnen samtidigt lär sig många färdigheter och tillägnar sig kunskap. I förskoleundervisningen ska man förstå lekens egenvärde för barnet och lekens pedagogiska betydelse för lärandet och barnens helhetsmässiga utveckling och välbefinnande.

2.6 Mångsidig kompetens i förskoleundervisningen

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter på det sätt som situationen kräver. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Den stärks stegvis under lärtiden genom studier inom olika kunskaps- och färdighetsområden, vardagliga aktiviteter och kommunikation. Behovet av mångsidig kompetens framhävs när den omgivande världen förändras. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden en mångsidig kompetens som överskrider gränserna mellan olika vetenskapsområden och för samman olika

⁵¹ Diskrimineringslag 6 § 1 mom. (21/2004)

vetenskapsområden.

Uppdraget att utveckla mångsidig kompetens grundar sig på principen om att se undervisningen som en helhet i enlighet med statsrådets förordning som berör målen för förskoleundervisningen⁵². Utvecklingen av mångsidig kompetens ska beaktas i all verksamhet i förskolan: vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i det fostrande arbetet och i undervisningen. Målen för mångsidig kompetens har även tagits i beaktande då lärområdena (kap. 4.4) har definierats. Genomförandet av uppdraget förutsätter målmedvetet arbete och utvärdering av hur målen uppnås samt samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Utvecklingen av mångsidig kompetens främjar barnens växande som individer och som medlemmar i sin grupp. De olika delområdena inom mångsidig kompetens stödjer barnens förmåga att rikta in sig på livslångt lärande och lägger grund för att tillägna sig en hållbar livsstil. Arbetssätten i förskolan, hur lärmiljöerna utformas och hur barnens lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens i högre grad än innehållet i undervisningen.

I grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning beskrivs sex delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra:

- förmåga att tänka och lära sig
- kulturell och kommunikativ kompetens
- vardagskompetens
- multilitteracitet
- digital kompetens
- förmåga att delta och påverka.

Nedan ges en beskrivning av vad de olika delområdena inom mångsidig kompetens innebär. Samtidigt ges en beskrivning av förskoleundervisningens uppdrag i utvecklingen av den mångsidiga kompetensen samt exempel på verksamhet som stöder utvecklingen av kompetensen.

Förmåga att tänka och lära sig

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas genom kommunikation och skapar förutsättningar för utvecklingen av övriga kompetenser och livslångt lärande. Mängden information, som hela tiden uppdateras, förutsätter förmåga att tillägna sig ny kunskap och att kunna styra sitt lärande. Att strukturera information och skapa ny kunskap förutsätter kreativt och kritiskt tänkande. Förskoleundervisningens uppdrag är att uppmuntra och hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att tänka och lära sig och att stärka barnens tro på sitt eget kunnande.

Utvecklingen av barnens minne och fantasi ska stödjas med till exempel ramsor, musik och drama. Lekar, spel och olika problemlösnings- och forskningsuppgifter ger barnen upplevelser samt möjligheter att känna glädje över att komma till insikt om och upptäcka nya saker. Att röra på sig mångsidigt och perceptionsmotoriska övningar stödjer barnens lärande. Barnen ska uppmuntras att

⁵² Statsrådets förordning (422/2012) och undervisnings- och kulturministeriets promemoria 28.6.2012

pröva och lära sig också krävande saker och de ska handledas att fråga och ifrågasätta. De ska spurras att glädja sig när de lyckas och att uppmuntra andra och samtidigt att inte ge upp om de misslyckas. Arbetet dokumenteras och man diskuterar och funderar tillsammans med barnen hur man lyckats. Samtidigt ska barnen få hjälp med att bli medvetna om sina framsteg och sitt lärande.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens funktionsförmåga och välbefinnande i en värld som präglas av kulturell, språklig och åskådningsmässig mångfald. Förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika synsätt samt att reflektera över sina egna värderingar och attityder kännetecknar god kommunikation och kulturella färdigheter. För att skapa positiva människorelationer och lösa problemsituationer på ett konstruktivt sätt förutsätts samarbetsförmåga. Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens identitet, funktionsförmåga och välbefinnande. En fungerande kommunikation med personer som har olika kulturella och åskådningsmässiga bakgrunder förutsätter att man förstår och respekterar sin egen och andras kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Förskoleundervisningen ska erbjuda barnen möjligheter att på ett tryggt sätt öva sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i kamratgruppen och med vuxna i den närmaste omgivningen.

Barnen ska uppmuntras att lära känna och fungera med andra människor. Fester, lekar och aktiviteter som förutsätter samarbete ger barnen möjlighet att öva sig att uppträda i olika situationer och med olika människor. Barnen ska bemötas med respekt och de ska handledas att vara vänliga och uppföra sig väl mot andra. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med närmiljön och dess kulturella mångfald. Barnen ska lära sig att uppskatta sina egna och andra familjers traditioner och vanor. Utvecklingen av barnens språkmedvetenhet ska stödjas och barnen ska uppmuntras att uttrycka sig på olika sätt.

Vardagskompetens

Det är viktigt att alla kan ta hand om sig själva, sin hälsa och sin trygghet och sin säkerhet samt använda teknik i vardagen. Det handlar om individens välbefinnande och att tillägna sig en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande och handleda dem att göra val som stämmer överens med en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

I förskoleundervisningen ska barnen utifrån sina förutsättningar lära sig ta hand om sig själva och andra, sina saker och den gemensamma miljön. Barnens vardagsrytm samt betydelsen av måltider, vila och det psykiska välbefinnandet ska tas upp i undervisningen och med vårdnadshavarna. Särskild vikt ska fästas vid mångsidig och tillräcklig fysisk aktivitet som en förutsättning för barnens välbefinnande och lärande. Med barnen diskuteras vad som inverkar positivt respektive negativt på deras välbefinnande.

Barnen ska få hjälp med att uttrycka och reglera sina känslor. Barnens emotionella färdigheter stärks

när man tillsammans med barnen lär dem iaktta, vara medvetna om och sätta ord på sina känslor. Barnen ska handledas i att respektera och skydda sin egen och andras kropp. De ska handledas att också be om och söka hjälp vid behov. Barnen ska handledas att agera på ett ansvarsfullt och tryggt sätt i förskoleundervisningens lärmiljöer, till exempel i naturen och i trafiken. Tillsammans med barnen prövar man på tekniska lösningar och övar sig på att använda apparater och utrustning på ett tryggt sätt.

Multilitteracitet

Med multilitteracitet avses förmågan att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet hänger nära samman med tanke- och kommunikationsfärdigheter och förmåga att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika miljöer och situationer. Informationen kan produceras och presenteras med hjälp av verbala, visuella, numeriska eller andra symbolsystem eller med kombinationer av dessa. Multilitteracitet bygger på det vidgade textbegreppet, enligt vilket texter kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. Multilitteracitet omfattar olika färdigheter, till exempel visuell läskunnighet, numerisk läskunnighet, mediekunskap och grundläggande läsfärdighet. De olika delområdena inom multilitteracitet utgör centrala grundläggande färdigheter för människornas samverkan samt för samhället, medborgarskapet och arbetslivet. Utvecklingen av multilitteracitet skapar grunden för övrigt lärande och övriga studier. Utvecklingen av multilitteracitet börjar redan i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Förskoleundervisningen ska tillsammans med vårdnadshavarna stödja utvecklingen av barnens multilitteracitet.

Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera olika slags meddelanden i olika miljöer. På det här sättet lär sig barnen uttrycka sig och kommunicera och de lever sig tillsammans in i de tankar och känslor som olika meddelanden väcker. Utvecklingen av barnens visuella läskunnighet, skriv- och läsfärdighet och numeriska läskunnighet samt medieläskunnighet ska stödjas. För att utveckla mångsidig läskunnighet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn, såsom filmer, lekramsor och musik. Barnens delaktighet stärks i takt med att multilitteraciteten utvecklas. Samtidigt vidgas barnens värld, blir mera strukturerad och får nya betydelser.

Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet. Den behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för deltagande i samhället. Digital kompetens är en del av den multilitteracitet och medie- och studiefärdighet som behövs i studierna och i arbetslivet. Förskoleundervisningen ska jämsides med vårdnadshavarna främja barnens digitala kompetens.

Tillsammans med barnen ska man utforska och iaktta informations- och kommunikationsteknologins roll i det vardagliga livet och bekanta sig med olika digitala verktyg, applikationer och spel. Barnens kommunikationsfärdigheter, färdighet att lära sig och deras begynnande skriv- och läsfärdighet ska stödjas med hjälp av informations- och kommunikationsteknik. När barnen ges möjlighet att själva och

tillsammans testa och producera innehåll med hjälp av digitala verktyg främjas barnens kreativa tänkande och färdigheterna att arbeta tillsammans. Barnen ska få handledning i att använda digitala verktyg på ett tryggt och ergonomiskt sätt.

Förmåga att delta och påverka samt en hållbar livsstil

Att aktivt och ansvarsfullt delta och påverka⁵³ lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Till barnens rättigheter hör att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv⁵³. I förskoleundervisningen ska man respektera dessa centrala demokratiska principer. Förskoleundervisningen ska stödja barnens småningom tilltagande förmåga att delta och påverka.

Verksamheten i förskolan ska planeras, genomföras och utvärderas i samverkan med barnen, förskolepersonalen och vårdnadshavarna. När barnen är med och påverkar lär de sig samtidigt att uppfatta betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och förtroende. Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och ge dem möjlighet att fungera tillsammans med andra barn och vuxna stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska uppmuntras att hjälpa varandra och att vid behov be om hjälp. Det är viktigt att barnen upplever och vet att de som barn har rätt att få hjälp och skydd av vuxna.

2.7 Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål i den lokala läroplanen för försöket

När den lokala läroplanen för försöket utarbetas är det viktigt att reservera möjlighet för personalen som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning att diskutera vad förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål som beskrivs i detta kapitel innebär och hur man kan se till att målen som ställts upp för den tvååriga förskoleundervisningen genomförs.

Den lokala läroplanen ska innehålla ett kapitel som motsvarar kapitel 2 i dessa grunder.

I kapitel 2 i den lokala läroplanen ska beskrivas:

- hur förskoleundervisningen ordnas och vilka förpliktelser som styr ordnandet av förskoleundervisningen ur lokalt perspektiv
- förskoleundervisningens uppdrag under lärtigen ur lokalt perspektiv.

Till den lokala läroplanen ska bifogas:

- värdegrunden för förskoleundervisningen som beskrivs i grunderna. Värdegrunden kan kompletteras utgående från den värdegrund som fastställts i utbildningsanordnarens officiella handlingar.

⁵³ FN:s konvention om barnens rättigheter 1989

- synen på lärande som beskrivs i grunderna
- målen för mångsidig kompetens som beskrivs i grunderna samt med vilka åtgärder man utvärderar målen och utvecklar genomförandet av mångsidig kompetens under försöket.

Värdegrunden, synen på lärande och målen för mångsidig kompetens ska beaktas i de delar av läroplanen som beskriver verksamhetskulturen, genomförandet av undervisningen, stödet för växande och lärande och elevvärden i förskoleundervisningen.

3. EN VERKSAMHETSKULTUR SOM STÖDJER VÄXANDE OCH LÄRANDE

En verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas genom socialt samspel. Utbildningsanordnaren och de personer som leder förskoleundervisningen ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen. En bra verksamhetskultur främjar lärandet och välbefinnandet i förskolan. Utgångspunkten för utvecklandet av verksamhetskulturen är en tvåårig förskoleundervisning som ger varje barn möjlighet att agera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen.

Verksamhetskulturen i förskoleundervisningen är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar och principer
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet
- lärmiljöer och arbetssätt
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktat arbetssätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Alla medlemmar i en gemenskap påverkar verksamhetskulturen och verksamhetskulturen påverkar i sin tur alla medlemmar, oberoende av om de är medvetna om det eller inte. Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. På så sätt tillägnar sig barnen gemenskapens värderingar, attityder och vanor. Förskoleundervisningens verksamhetskultur ska utvecklas som en del av verksamhetskulturen i daghemmen och skolorna.

Försöket med tvåårig förskoleundervisningen ger goda möjligheter att modigt pröva på nya verksamhetssätt och utveckla verksamhetskulturen. Försökslagen betonar förskoleundervisningens genomslagskraft, betydelsen av en enhetlig dag och lärtig för barnet och utmanar samtidigt till att utveckla dessa. I försöket utreds nya sätt för att två åldersgrupper ska kunna arbeta och lära sig tillsammans. Därtill ska man samarbeta med barnen i småbarnspedagogiken och nybörjarundervisningen. Samtidigt ska man utveckla modeller för allt smidigare övergångar. Deltagande i försöket förutsätter också övrigt utvecklingsarbete för att lyckas med den tvååriga förskoleundervisningen. Det handlar till exempel om att utveckla servicestyrningen, ordna smidig transport åt barnen, stärka personalens kunnande och se till att femåringarna omfattas av stödet för

växande och lärande samt elevvårdens tjänster.

Verksamhetskulturen påverkar kvaliteten i förskoleundervisningen. Den har stor betydelse för hur förskoleundervisningen genomförs och för hur målen uppnås. En bra verksamhetskultur skapar gynnsamma förhållanden för barnens utveckling, lärande, delaktighet, trygghet, välbefinnande och en hållbar livsstil. I förskoleundervisningen ska alla arbetsätt stödja barnets utveckling och lärande och kunna motiveras pedagogiskt.

Ledarskapet påverkar i hög grad verksamhetskulturen och dess utveckling och kvalitet. Utgångspunkten för ledarskapet i förskoleundervisningen är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen och det pedagogiska ledarskapet innebär att leda, utvärdera och utveckla förskoleundervisningen på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet.

3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska utvärderas och utvecklas så att den stödjer målen för förskoleundervisningen. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Då man planerar, anordnar och utvecklar förskoleundervisningen ska man i första hand se till barnets bästa. I fråga om ett enskilt barn, en barngrupp och barn i allmänhet ska barnets bästa beaktas separat i varje fall och situation.

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidén och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetsätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas.

I den tvååriga förskoleundervisningen är pedagogisk dokumentation en central arbetsmetod. Pedagogisk dokumentation används för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den pedagogiska verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen ger information om barnens liv, utveckling, intressen, tankar, lärande och behov samt om barngruppens verksamhet, på ett konkret och mångsidigt sätt. Den information och förståelse som dokumentationen bidrar till ska användas till exempel för att arbetsätten, lärmiljöerna, verksamhetens mål, metoderna och innehållet kontinuerligt ska kunna anpassas enligt barnens intressen och behov. Syftet med pedagogisk dokumentation är att förverkliga småbarnspedagogisk verksamhet utgående från barnen.

Det är viktigt att barnens och vårdnadshavarnas erfarenheter och åsikter utnyttjas i utvecklingsarbetet. För att barnens lärande ska fortlöpa smidigt är det nödvändigt att samarbeta med den övriga småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen samt de yrkesutbildade inom stöd och elevvård.

Verksamhetskulturen i förskoleundervisningen ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Förskoleundervisningen bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya tillvägagångssätt. En gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynsfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

Varje barn ska erbjudas lämpliga utmaningar i lärandet och få sådant stöd för växande och lärande som hen behöver. Det är viktigt att barnen upplever att man är intresserad av dem, respekterar dem och att deras åsikter och handlingar har betydelse. Det tidiga stödet för en hälsosam självkänsla och motivation att lära sig betonas.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar även till att främja lärandet.

Glädje genom lärande, insikt och lek

Verksamhetskulturen i förskolan ska främja allas lärande. Förskolegemenskapen ska sporra barnen att våga pröva, försöka och misslyckas och att se saker positivt. Man gläds tillsammans över framgångar och insikt. Förskoleundervisningen ska planeras så att det finns utrymme för barnens lekar, initiativ och försök. Barnen uppmuntras att uttrycka sig, att öva och lära sig olika färdigheter, kunskaper och arbetssätt i egen takt.

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att göra och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, pröva och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling och jämställdhet i all

verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetssätt och strukturer som främjar delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av den fostrande gemenskapen.

Verksamhetskulturen ska stödja samarbete, gemensamt ansvar och delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Det är personalens uppgift att se till att alla barn får uttrycka sina åsikter och tankar och att barnens idéer och initiativ beaktas i verksamheten. Barnen ska få erfarenheter av att fatta beslut som rör förskolegruppen och olika uppgifter. Barnens beslut och aktivitet utvärderas gemensamt och barnen får samtidigt så småningom lära sig att ta gemensamt ansvar. Detta ger barnen erfarenhet av att vara delaktiga och aktiva.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämställdhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, funktionsvariation, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och tillvägagångssätt och att kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Förskoleundervisningen ska vara genussensitiv. Personalen ska vara medveten om sina egna förutfattade meningar och uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämnt bemötande bland barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stödjer utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Förskoleundervisningen är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Landets kulturarv och nationalspråk samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas i förskoleundervisningen. Det förutsätter att personalen har kunskap om andra kulturer och olika åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation. Man ska diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och även tillsammans skapa nya tillvägagångssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling.

I en språkmedveten förskoleundervisning är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stödjer barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt

varierande situationer.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts i förskoleundervisningen. Man ska röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt samt undvika långvarigt stillasittande. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

I förskoleundervisningen ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning och andra former av trakasserier. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av utvecklingen av verksamhetskulturen. Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll när det gäller att stödja barnen i att träna och utveckla sociala och emotionella färdigheter. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att upptäcka och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I kommunikationssituationer är det viktigt med närvaro och handledning av en vuxen. I fall av trakasserier, mobbning eller våld diskuterar personalen med barnens vårdnadshavare och söker lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten i förskoleundervisningen förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att reparera och återvinna saker ska främjas i förskoleundervisningen.

3.2 Lärmiljöer i förskoleundervisningen

I förskoleundervisningen är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg samt tillgänglig⁵⁴. Med lärmiljöer avses lokaler, platser, gemenskaper, metoder, redskap och tillbehör som stödjer barnens utveckling, lärande och kommunikation. Begreppet lärmiljö omfattar bland annat den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Lärmiljöerna ska utvecklas så att de mål som fastställs för förskoleundervisningen kan uppnås och så att de stödjer barnens sunda självkänsla och utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig. Lärmiljöerna ska utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga. Belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet ska också beaktas och utrymmena ska

⁵⁴ Statsrådets förordning (422/2012) 4 §

vara prydliga och rena. Den närliggande naturen och naturmiljöer ska regelbundet användas som lärmiljö för de olika lärområdena.

Lärmiljöerna ska planeras och utformas tillsammans med barnen. De ska stödja barnens naturliga nyfikenhet och vilja att lära sig. De ska locka barnen till fysisk aktivitet, till att leka, undersöka samt uppleva och uttrycka konst. Barnen ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och med hela kroppen. Lärmiljöerna ska erbjuda barnen olika möjligheter till meningsfull sysselsättning, mångsidiga och fartfyllda fysiska aktiviteter, lekar och spel men också till vila samt lugn och ro. Barnens idéer, lekar samt deras alster och verk ska synas i lärmiljöerna.

I lärmiljöerna kan man genomföra pedagogisk verksamhet av många slag och lärmiljöerna ska formas enligt behov. Personalen ska beakta barnens intressen, individuella färdigheter och behov samt riktlinjerna för förskoleundervisningen. I lärmiljöerna ska man arbeta flexibelt i grupper av olika storlek, så att alla har möjlighet att delta i aktiviteterna och samspelet. Arbete i pedagogiskt ändamålsenliga grupper främjar barnens och personalens koncentration och en verksamhet som utgår från barnen.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt bidrar till att skapa en trygg lärmiljö som präglas av respekt för varandra och gemensamt ansvar. I en trygg miljö är det tillåtet att visa olika känslor och personalen hjälper barnen att uttrycka sina känslor och att reglera dem. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och de ska få sina frågor besvarade.

Lärmiljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar inkludering, likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta traditionella könsstereotypa mönster. Lärmiljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald.

Även naturen, gården, lekparker och den övriga byggda miljön utgör lärmiljöer för verksamheten i förskoleundervisningen. Dessa miljöer erbjuder upplevelser, material och mångsidiga möjligheter att leka och undersöka. De ska utnyttjas som platser för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande.

Barnen ska få använda mångsidiga och säkra lekredskap och övriga redskap i tillräcklig omfattning. Redskapen ska vid behov anpassas till barnens individuella behov av stöd. Informations- och kommunikationstekniken är en del av en mångsidig och inkluderande lärmiljö för barnet. Digitala verktyg ska användas på ett ändamålsenligt sätt i förskoleundervisningen. Barnens egna digitala verktyg, leksaker och andra redskap kan användas i enlighet med anordnarens beslut. Personalen ska komma överens med vårdnadshavarna om användningen av barnens egna apparater, leksaker och redskap.

Samarbete med andra aktörer och besök på exempelvis bibliotek, museer, kulturarvsplatser, teatrar och vårdnadshavarnas arbetsplatser berikar barnens lärmiljöer. Planeringen av lärmiljöer erbjuder också en naturlig möjlighet till samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna.

Målet är att lärmiljöerna utgör ett helhetsbetonat lärlandskap som uppmuntrar till aktivt, kollaborativt och självständigt lärande.

3.3 Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna

Målet med samarbetet är att förskoleundervisningen, övrig småbarnspedagogik och den grundläggande utbildningen bildar en logisk kontinuitet som stödjer barnets växande och lärande. Samarbetet ska säkerställa kvaliteten på förskoleundervisningen och stärka barnens och vårdnadshavarnas delaktighet. Samarbetet ska vara systematiskt. Utbildningsanordnarna bär ansvaret för att samarbetet genomförs och är systematiskt. Samarbetet ska utvecklas och utvärderas tillsammans under ledning av utbildningsanordnaren. De ansvarar även för att samarbetet vid behov är yrkesövergripande.

Samarbete inom förskoleundervisningen

En förutsättning för undervisning av hög kvalitet är kännedom om målen och förfaringssätten under de olika etapperna av lärtigen. Genom att utarbeta och utveckla läroplanerna i samarbete mellan personalen i förskoleundervisningen, den övriga småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen främjas kvaliteten inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen har möjlighet att bekanta sig med varandras verksamhet och lärmiljöer också i praktiken. För att stödja barnets växande och lärande ska undervisnings- och stödmotoderna vara enhetliga.

Förskolepersonalen ska samarbeta med personalen inom social- och hälsovården för att stödja barnens välbefinnande, växande och lärande. Stödet för barnets växande och lärande samt praxis inom förskolans elevvård ska utvärderas och utvecklas genom sektorsövergripande samarbete. I förskoleundervisningen ska man samarbeta till exempel med rådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbete ökar om någon av dessa aktörer känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas.

Genom samarbete mellan förskolepersonalen och aktörer i närmiljön främjas att lärmiljöerna är mångsidiga. Samverkan med andra öppnar barnets lärmiljöer mot samhället och världen utanför. Med samarbetspartner menas alla de regionala och lokala aktörer som det är naturligt att samarbeta med i förskoleundervisningen. Samarbete till exempel med instanser som ansvarar för undervisning, idrott, bibliotek och kultur och med andra aktörer i närmiljön gör lärmiljöerna mångsidigare och stödjer förskoleundervisningens mål. Andra samarbetspartner i förskoleundervisningen är till exempel organisationer, församlingar, polisen samt kost- och städservice.

Samarbete inom personalen är nödvändigt med tanke på en välmående gemenskap och för undervisningens kvalitet. Samtidigt fungerar samarbetet mellan de vuxna i förskolan som en bra modell för barnen. Att stärka barnens samarbetsförmåga är ett av de mest centrala målen i förskoleundervisningen. Olika samarbetsformer och smågruppsarbete ska användas inom förskoleundervisningen. Barnen ska uppmuntras och handledas att agera som medlemmar i en grupp och att utveckla sin samarbetsförmåga. Barnens åsikter ska höras på ett för dem lämpligt sätt när

verksamheten planeras, genomförs och utvärderas⁵⁵.

Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll i förskoleundervisningen. Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig till att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Utbildningsanordnaren ansvarar för att utveckla samarbetet med vårdnadshavarna. Samarbetet förutsätter initiativförmåga av förskolans personal och att de har personlig kommunikation med vårdnadshavarna. Samarbetet ska ta hänsyn till familjernas mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används en tolk eller språkassistent. Samarbetet med vårdnadshavarna ger också möjlighet till diskussion vårdnadshavarna emellan.

Vårdnadshavarnas erfarenheter gällande sitt barns tidigare uppväxtmiljöer, utveckling, lärande och intressen ska beaktas i förskoleundervisningen. Läraren ska diskutera med vårdnadshavarna om familjens och förskolans värderingar, fostringsmetoder och mål. Barnens och vårdnadshavarnas synpunkter ska beaktas i undervisningen och vid uppgörandet av den plan som kan utarbetas skilt för varje barns lärande. Vårdnadshavarna ska ges tillfällen att bekanta sig med och delta i sitt barns förskoledag och delta i planeringen och utvecklingen av verksamheten tillsammans med personalen och barnen. För samtal med vårdnadshavarna ska reserveras tillräckligt med tid. Vårdnadshavarnas språk- och kulturkunskaper och annan sakkunskap kan utnyttjas i förskoleundervisningen.

Förskolepersonalen ska diskutera med vårdnadshavarna om hur barnens växande och lärande framskrider. Det är också viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver barnets utveckling och lärande i positiva ordalag. Vårdnadshavarens och personalens iakttagelser av och diskussioner om barnets dag skapar förutsättningarna för att trygga barnets välbefinnande som helhet. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavarna när stöd för barnets växande och lärande planeras och genomförs. Vårdnadshavarna ska få information om hur transporter och elevvård, och övriga tjänster inom småbarnspedagogiken som barnet utöver förskoleundervisningen har möjlighet till, ordnas under den tvååriga förskoleundervisningen. Respons från vårdnadshavarna och barnen ska tas i beaktande då undervisningen, olika former av stöd och verksamhetskulturen utvecklas.

Samarbete vid övergångarna

Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för att växa och lära sig. Förfaringssätten vid övergångarna ska vara planmässiga. Det är viktigt att det i de lokala planerna för småbarnspedagogik och grundläggande utbildning finns en enhetlig linje för förfaringssätt i samband med övergångarna. Förfaringssätten ska utvärderas och utvecklas genom samarbete bland personalen. Respons från vårdnadshavarna ska beaktas i utvecklingsarbetet.

⁵⁵ Lag om grundläggande utbildning 47 a § (1267/2013)

Utbildningsanordnaren ska skapa sådana rutiner för samarbete och informationsöverföring att barnens övergång från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt och stödjer barnens växande och lärande. Information som är nödvändig för anordnande av undervisning, stöd för lärande och elevvård överförs när barnet övergår från en enhet till en annan eller från ett utbildningsstadium till följande. Överföringen av information ska följa gällande lagar⁵⁶. Vid övergångarna och i synnerhet vid beslut om att inleda förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen vid en avvikande tidpunkt ska man även utnyttja den sakkunskap som tidigare och framtida lärare har om barnets växande och lärande.

När ett barn börjar i förskolan och skolan ska man diskutera med barnet och vårdnadshavaren om mål, uppdrag och förfaringsätt. Målet är att barnen och vårdnadshavarna bekantar sig med lärmiljöerna, verksamheten och personalen i förskole- och nybörjarundervisningen innan undervisningen inleds. Barn och vårdnadshavare till barn som övergår till den grundläggande utbildningen ska informeras om morgon- och eftermiddagsverksamheten i den grundläggande utbildningen.

3.4 Verksamhetskulturen, lärmiljöerna och samarbetet i den lokala läroplanen för försöket

Den lokala läroplanen för försöket ska innehålla ett kapitel som behandlar förskoleundervisningens verksamhetskultur. I kapitlet är det möjligt att tillämpa texten i kapitel 3 i grunderna, men det är ändamålsenligt att bearbeta texten på en lokal nivå så att den stödjer arbetet för läraren och den övriga personalen i förskoleundervisningen.

I den lokala läroplanen för försöket ska beskrivas:

1. Målen för den lokala utvecklingen av verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen. I beskrivningen ska iaktas följande som föreskrivs i kapitel 3.1 i grunderna:
 - en lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen
 - glädje genom lärande, insikt och lek
 - delaktighet, likabehandling och jämställdhet
 - kulturell mångfald och språkmedvetenhet
 - välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil
2. Lärmiljöer i förskoleundervisningen som föreskrivs i kapitel 3.2 i grunderna
3. Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna som föreskrivs i kapitel 3.3 i grunderna
 - samarbete inom förskoleundervisningen inkl. yrkesövergripande samarbete
 - samarbete med vårdnadshavarna
 - samarbete vid övergångarna

⁵⁶ Lag om grundläggande utbildning 40–41 § (642/2010)

4. MÅL FÖR UNDERVISNINGEN OCH DET PEDAGOGISKA GENOMFÖRANDET AV TVÅÅRIG FÖRSKOLEUNDERVISNING

Det pedagogiska målet för förskoleundervisningen är att främja barnens lärande och välbefinnande samt deras mångsidiga kompetens. Förskoleundervisningen ska vara helhetsskapande och bestå av lärområden av olika omfattning som genomförs på olika sätt. Lärområdena ska planeras och genomföras utgående från barnens intressen och de gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i dessa grunder. Mångsidiga arbetssätt, pedagogisk dokumentation och utvärdering av verksamheten utgör en viktig del av förskoleundervisningen. I genomförandet av förskoleundervisningen ska man beakta de allmänna målen för den tvååriga förskoleundervisningen samt målen för verksamhetskulturen och för att främja barnens mångsidiga kompetens som beskrivs i tidigare kapitel.

De flesta barn som deltar i tvåårig förskoleundervisning får utöver förskoleundervisningen även småbarnspedagogik. För att barnens dagar pedagogiskt sett ska vara av hög kvalitet är det viktigt att personalen inom förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken kommer överens om de praktiska rutinerna i vardagen samt planerar och utvärderar verksamheten tillsammans.

4.1 Mångsidiga arbetssätt

Handledd och spontan lek samt åskådliggörande arbetssätt som främjar barnens aktivitet och kreativitet utgör en väsentlig del av verksamheten i den tvååriga förskoleundervisningen. Valet och användningen av arbetssätt ska styras av förskoleundervisningens uppdrag och mål och av barnens behov, förutsättningar och intressen. Genom att använda mångsidiga arbetssätt ska man stödja barnens växande och lärande och utvecklingen av deras mångsidiga kompetens (kap. 2.6) och sociala färdigheter.

Arbetssätten i förskoleundervisningen är både verktyg och föremål för lärandet – färdigheter som utvecklas småningom och som barnen behöver under sin lärtid. Därför är det viktigt att läraren handleder barnen att pröva och använda olika arbetssätt i grupper, parvis och självständigt. Arbetssätt som grundar sig på lek samt upplevelsebaserade och aktiverande arbetssätt ger barnen upplevelser och stärker deras motivation att lära sig. Målet är att barnen använder alla sina sinnen, rör på sig, utvecklar sitt minne och sin fantasi och njuter av att komma till insikt. När man arbetar tillsammans ska barnen uppmuntras att fråga, undra, utforska, dra slutsatser och lösa problem samt att agera målinriktat mot det gemensamma målet. Barnen ska också ges möjligheter att pröva på olika saker och arbeta självständigt.

Barnen ska få delta i planeringen av verksamheten och valet av arbetssätt och utföra olika slag av uppgifter. Det främjar barnens delaktighet i vardagen och stödjer utvecklingen av barnens förmåga att ta initiativ och ansvar. Lärandet främjas av att barnen är med och funderar över arbetets målsättningar och att de vet vad som förväntas av dem. De gjorda valen och slutresultaten utvärderas tillsammans.

Arbetsfärdigheterna hos barnen som deltar i förskoleundervisningen håller ändå först på att utvecklas,

alltså ansvarar läraren för att barnen får erfarenhet av och handledning i arbetssätt som lämpar sig för olika kunskaps- och färdighetsområden. Centrala arbetssätt är sådana där barnen får leka, iaktta, utforska och vara fysiskt aktiv. Olika arbetssätt bidrar också med variation till barnens dagar och veckor. Till exempel efter livlig lek behöver barnen möjligheten att lugna sig och koncentrera sig på att arbeta på något annat sätt.

För barnet är leken ett naturligt sätt att agera och gestalta världen. Olika lekar främjar barnens utveckling och välbefinnande och ger barnen möjligheter att hitta på samt öva och lära sig nya saker. Då barnen leker skapar de till exempel en fantasivärld som leken bygger på, intar olika roller och gör upp regler och lekarna blir på det här sättet viktiga lärmiljöer för barnen. Därför är lek i olika former central i förskoleundervisningen.

Det är lärarens och den övriga personalens uppgift att trygga förutsättningarna för lek samt att delta och handleda och berika leken på ett pedagogiskt och genussensitivt sätt. Det är viktigt att se till att varje barn har möjlighet att vara delaktigt i de gemensamma lekarna. I förskoleundervisningen ska man uppmuntra barnen att ta initiativ då man leker och handleda dem att ta hänsyn till andra i leken. Man ska stödja utvecklingen av barnens färdigheter att leka. Utöver barnens egna lekar ger lekar som man skapat tillsammans och som pågår en längre tid goda möjligheter att genomföra olika lärhelheter. Då man utvecklar lekens innehåll och skapar den värld som leken bygger på kan man på ett naturligt sätt kombinera olika arbetssätt, såsom drama, rörelselekar och lekfullt läsande och skrivande. Teman för leken kan variera enligt barnens egna intressen från allvarliga ämnen och aktuella teman till att man hittar på roligheter tillsammans.

Att utforska saker vid sidan av leken är ett centralt arbetssätt i den tvååriga förskoleundervisningen. Då man undersöker tillsammans ska man sträva efter att välja ett fenomen som lyfts fram genom barnets handlingar och diskussioner eller som hör ihop med deras upplevelsevärld. Man ska sporra barnen att ställa frågor, dra slutsatser och hitta lösningar på problem i vardagen och testa dem. Till ett undersökande arbetssätt och lärande hör att iaktta, formulera frågor, söka information, pröva på olika saker, hitta på lösningar samt dokumentation och presentation av resultaten. Då man dokumenterar och presenterar resultaten synliggör man barnens tankar och utvecklingen av deras kunskaper samt stärker barnens upplevelse av delaktighet.

Användningen av mångsidiga arbetssätt förutsätter att lärmiljöerna i tillräcklig omfattning innehåller material, audiovisuella hjälpmedel och redskap som lämpar sig för lek och lärande samt möjligheter att använda digitala verktyg. Fungerande lärmiljöer som innehåller erbjudanden ger möjlighet att differentiera barnens arbete, förbinda sig till en långvarig lek och repetera det barn lärt sig tidigare. Upplevelser av att lyckas och uppmuntrande respons i anknytning till arbetssätten bidrar till att utveckla en positiv självkänsla hos barnen. Målet är att barnens vilja att försöka och att lära sig stärks och att de förlitar sig på sin förmåga att lära sig nya saker.

Arbetssätten ska utvecklas tillsammans utgående från personalens självvärdering och responsen från barnen och vårdnadshavarna.

4.2 Pedagogisk dokumentation i förskoleundervisningen

Pedagogisk dokumentation är en central del i planeringen och genomförandet av förskoleundervisningen samt i utvärderingen och utvecklingen av verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen är en kontinuerlig process där man genom iakttagelser, sammanställning av dokument och tolkningen av dem granskar och utvärderar den pedagogiska verksamheten. Dokumenten kan vara anteckningar, fotografier, barnens arbeten eller till exempel videor på de gemensamma aktiviteterna. Målet för dokumentationen är att sammanställa information om förskolegruppens verksamhet och om respektive barns utveckling och lärande samt tänkande och intresseområden. Med hjälp av dokumenten kan läraren synliggöra barnets lärande och utveckling och samtidigt motivera barnet att lära sig.

Pedagogisk dokumentation är en del av lärarens och den övriga personalens arbetet och en del av dokumentationen är avsedd att endast användas av personalen i deras arbete. Barnen deltar i dokumentationen enligt sina egna färdigheter och de ska handledas att sammanställa dokument över sådant som är viktigt för dem själva. Med hjälp av dokumenten som förskolegruppen tillsammans valt och barnens personliga dokumentation kan man på ett åskådliggörande sätt berätta om förskoleundervisningens verksamhet för vårdnadshavarna. På det här sätt får även vårdnadshavarna delta i att utvärdera och utveckla verksamheten samt komma med idéer.

Med hjälp av en systematisk dokumentation lär sig lärarna och den övriga personalen att känna de enskilda barnen, förstå deras sociala relationer och samverkan mellan barngruppen och personalen. Syftet med den pedagogiska dokumentationen är att bidra till att verksamheten kan genomföras utgående från barnet. Systematisk pedagogisk dokumentation behövs också vid genomförandet av stödet för barnets växande och lärande (kapitel 5) och elevvården (kapitel 6). I den pedagogiska dokumentationen i förskoleundervisningen ingår en plan för barnets lärande, en plan för lärandet inom intensifierat stöd och en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas om barnet får särskilt stöd. Informationen som fås med hjälp av dokumentationen används för att kontinuerligt utveckla verksamhetskulturen, lärmiljöerna, arbetssätten och rutinerna för utvärderingen i enlighet med målen för förskoleundervisningen.

4.3 Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet

Utvärderingen utgör en viktig del av förskoleundervisningen⁵⁷. I förskoleundervisningen har utvärderingen två syften: den används som hjälp för att planera och utveckla undervisningen och för att stödja varje barns välbefinnande, växande och lärande. Utvärderingen är en helhet bestående av observation, dokumentation, slutsatser och respons, som utöver lärarna även den övriga förskolepersonalen samt barnen och barnens vårdnadshavare ska delta i.

Förskoleundervisningens uppdrag är att tillsammans med vårdnadshavarna främja barnets

⁵⁷ Lag om grundläggande utbildning 22 § 2 mom. (628/1998); Förordning om grundläggande utbildning 14 § 2 mom. (852/1998)

förutsättningar att utvecklas och lära sig⁵⁸. För att undervisningen ska vara målinriktad och stödja barnets utveckling förutsätts att läraren får information om barnens tidigare uppväxtmiljö, utveckling, lärande och intressen. Centrala informationskällor är barnens vårdnadshavare, tidigare personal inom småbarnspedagogik och barnen själva. Läraren ska använda informationen för att planera barnets individuella mål i samråd med vårdnadshavaren och barnet. En plan för barnets lärande i förskoleundervisningen kan användas som hjälp vid planeringen.

Läraren och den övriga personalen som handleder barnen ska följa upp varje barns utveckling och lärande under förskoleåren. Föremålen för uppföljningen ska vara barnets arbete, beteende och hur lärandet framskrider inom olika kunskaps- och färdighetsområden⁵⁹. Uppföljningen ska basera sig på kontinuerliga iakttagelser och mångsidig dokumentation. Barnens alster och egna erfarenheter ska utgöra en del av dokumentationen och utvärderingen. Också vårdnadshavarens iakttagelser av sitt barns lärande och välbefinnande är viktiga. Läraren ska utgående från uppföljningsinformationen och den utvärdering som baserar sig på den anpassa undervisningen, lärmiljöerna och barnens eventuella stöd.

Läraren och den övriga personal som handleder barnen ska varje dag ge sporrande och uppmuntrande respons till barnen om deras styrkor och om områden som de behöver utveckla. Den dokumentation som har samlats används så att varje barn kan observera sina framsteg. På det här sättet utvecklar de en positiv uppfattning om sig själva som lärande individer. Det är viktigt att vårdnadshavarna ofta får respons om sitt barns arbete, beteende och lärande, så att de för sin del kan stödja sitt barn⁶⁰.

I förskoleundervisningen ska man utveckla barnens förutsättningar för självvärdering⁶¹. Barnen ska uppmuntras att beskriva vad de tycker om i förskolan, vad de enligt egen åsikt lyckats med och vad de skulle vilja lära sig i fortsättningen. Läraren ska också uppmuntra barnen att fundera över hur gemensamma aktiviteter har lyckats. Självvärderingsförmågan som småningom utvecklas under barnens lärtid, utgör en del av förmågan att lära sig.

När barnet börjar i första klass är det viktigt att läraren har tillgång till nödvändiga uppgifter om varje barns arbete, växande och lärande i förskolan. Det här säkerställs genom samarbete mellan förskolan, skolpersonalen, vårdnadshavarna och barnen. Vid överföringen av information kan dokument som beskriver barnets framsteg i förskolan och planen för barnets lärande eller IP som utarbetats i förskolan utnyttjas. Utbildningsanordnaren bär ansvar för att utveckla fungerande praxis för övergångarna. Vid överföring av information ska gällande föreskrifter iakttagas.

En målmedveten självvärdering som genomförs av lärarna och personalen som deltar i handledningen av barnen är ett villkor för att upprätthålla och utveckla kvaliteten på undervisningen och verksamhetskulturen. Lärarna ska använda utvärderingsinformation och dokumentation om barnens växande och lärande för pedagogisk planering och för att vidareutveckla undervisningen. Respons från barnen och vårdnadshavarna ska beaktas då man utvecklar verksamheten.

När de båda läsåren avslutas kan barnen ges ett intyg över deltagande i den tvååriga

⁵⁸ Statsrådets förordning 5 § (422/2012)

⁵⁹ Lag om grundläggande utbildning 22 § 1 mom. (628/1998)

⁶⁰ Förordning om grundläggande utbildning 10 § 1 mom. (852/1998)

⁶¹ Lag om grundläggande utbildning 22 § 1 mom. (628/1998)

förskoleundervisningen⁶². Intyget ges på begäran av vårdnadshavaren. I intyget antecknas intygets namn, vem som ordnat förskoleundervisningen, skolans/daghemmets namn, barnets namn och personbeteckning samt datum för när intyget ges. På betygen ska också finnas en anteckning om att de är utformade i enlighet med de grunder för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning som Utbildningsstyrelsen fastställt XX.YY.2021. Intyget kan innehålla en allmän beskrivning av förskoleundervisningen. Intyget ska inte innehålla beskrivningar av barnets personlighet, lärande eller arbetsätt.

4.4 Lärområden i den tvååriga förskoleundervisningen

Lärområden utgör grunden för planeringen och genomförandet av förskoleundervisningen. Lärområdena baserar sig på mål inom olika kunskaps- och färdighetsområden som är väsentliga i förskolan. När lärområdena bildas ska man beakta målen för mångsidig kompetens. Målen för lärområdena är mål som ska styra lärarens arbete.

Lärområdena som definierats för undervisningen och som beskrivs i detta kapitel har delats in i fem helheter.

- Mina många uttrycksformer
- Språkets rika värld
- Jag och vår gemenskap
- Jag utforskar min omgivning
- Jag växer, rör på mig och utvecklas

Varje helhet innehåller mål som har både didaktiska och pedagogiska syften som hör samman med varandra. När man skapar förskoleundervisningens lärområden ska läraren kombinera målen och innehållet i lärhelheterna på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt.

En annan faktor som vid sidan av lärområdena är viktig för planeringen och genomförandet av undervisningen är barnets intresseområden. Information om barnets intressen får man bland annat genom att iaktta barnens aktiviteter och genom att prata med barnen och deras vårdnadshavare. Även personalen inom småbarnspedagogiken som barnet tidigare deltagit i har information om barnets intresseområden. Läraren använder informationen som samlats in i planeringen av verksamheten för barngruppen och vid det individuella stödet för barnets lärande. Barnets intresseområden ändras och varierar under förskoleundervisningens gång och därför är iakttagelserna och den gemensamma diskussionen viktiga under hela förskoleundervisningen.

Att beakta barnets intressen hör till en förskoleundervisning som utgår från barnet. Då barnet får lära sig olika saker och teman som intresserar hen blir hen motiverad att lära sig och glädjas över sitt lärande. Samtidigt upplever barnen att deras tankar är viktiga. Lärarens uppgift är också att handleda barnen att pröva på och lära sig olika färdigheter och kunskaper i enlighet med lärområdena. Man ska

⁶² Lag om grundläggande utbildning 22 § 2 mom. (628/1998)

tillsammans med barnen bekanta sig med lärområdenas innehåll och diskutera vad de innebär.

Förskoleundervisningen är helhetsbetonad undervisning som genomförs i form av lärhelheter. Planeringen och genomförandet av undervisningen ska utgå från barnens intressen och målen för lärområdena. Hur lång tid som används för varje lärhelhet och hur de genomförs varierar beroende på ämnesområdet, situationen och på hur barnens lärande framskrider. Barnen ska under lärarens ledning delta i planeringen av lärhelheterna och i utvärderingen av genomförandet inom ramen för sina egna tilltagande färdigheter. Det är viktigt att varje barn har möjlighet att lära sig och att hen får arbeta i egen takt och utveckla sina färdigheter i mångsidiga lärmiljöer i samverkan med andra barn, läraren och den övriga personalen. Syftet med lärhelheterna är att erbjuda varje barn nya och inspirerande lärupplevelser och möjligheter att arbeta med uppgifter som innehåller lämpliga utmaningar i lärandet. Barnens olika behov av stöd ska beaktas i undervisningen och barnen ska ges tillräckligt stöd genast när behov uppstår.

Mina många uttrycksformer

Barnens inlärningsförutsättningar, sociala och kommunikativa färdigheter och positiva självbild stärks när de lär sig att strukturera omvärlden. Dessa färdigheter utvecklas när barnen får utforska, tolka och öva att uttrycka sig och världen på olika sätt. I olika uttryckssätt uppfylls olika skeden av att gestalta, genomföra och tolka.

Inom förskoleundervisningen ska varje barn ha möjlighet till konstnärliga upplevelser, erfarenheter och att uttrycka sig själva. Olika uttryckssätt lyfter fram barnens tänkande, känslor och sätt att gestalta och uppleva världen. Att öva sig på olika uttryckssätt stöder välbefinnandet och utvecklingen av koncentrationsförmågan samt kommunikations-, problemlösnings- och självregleringsförmågan. Då barnen övar på olika sätt att uttrycka sig stärks deras förmåga att lyssna och deras färdigheter för målmedvetet agerande och kamratrespons.

Förskoleundervisningen uppdrag är att utveckla barnens uttrycksförmåga genom träning av grundläggande färdigheter i att uttrycka sig genom **musik, bildkonst, slöjd samt verbalt och kroppsligt**. När barnen får bekanta sig med olika kultur- och uttrycksformer stärks deras förmåga att delta och påverka och multilitteraciteten utvecklas. Användningen av olika uttrycksformer i förskolans vardag och fest ger möjligheter att lyfta fram den kulturella mångfalden och glädjas över den.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet
I förskoleundervisningen ska barnen uppmuntras och handledas i att använda olika uttrycksformer. Undervisningen ska planeras så att barnen får upplevelser av konst och erfarenheter av en kreativ process bestående av planering, genomförande och utvärdering. Verksamheten ska utgå från barnens förmågor, iakttagelser och upplevelser. Barnen ska uppmuntras att berätta om sina idéer, sitt arbete och om sina olika erfarenheter i anknytning till dem. Slutprodukterna granskas tillsammans och de gemensamma aktiviteterna ska synas i lärmiljöerna. När barnen uttrycker sig och när arbetet dokumenteras ska man använda många olika slags material, verktyg och redskap.

Kulturutbudet och lärmiljöerna i den närmaste omgivningen ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen. Att öva och pröva på konst, kultur och olika uttrycksätt förutsätter att verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen utvecklas systematisk.

Detaljerade mål

Den musikaliska verksamheten i förskolan ska vara mångsidig och multisensorisk. Målet är att stärka barnens musikintresse och det egna förhållandet till musiken. Barnen ska ges möjlighet att upptäcka sina musikaliska färdigheter med hjälp av sång, dans, rörelser och genom att spela och skapa egen musik. Barnen ska få lära sig sånger och mångsidigt bekanta sig med olika musikstilar och instrument. Man leker, experimenterar och improviserar med musik. Tillsammans med barnen iakttar man ljudnivå, ljudlängd, ljudstyrka och klangfärger i den musikaliska verksamheten. Undervisningen ska ge barnen erfarenheter av olika sätt att skapa musik tillsammans.

I förskoleundervisningen ska barnen öva sig **att slöjda** med många olika slags material och att använda olika arbetsredskap. Barnens intresse för slöjd ska väckas för att stärka deras förhållande till slöjdculturen och deras positiva upplevelser av delaktighet. Barnen ska få pröva på att använda både hårda (t.ex. sten, trä, metall) och mjuka (t.ex. ylle, mossa, tyg) material och lära sig de tekniker och basfärdigheter som behövs i användningen av dem. De ska uppmuntras att planera och skapa olika slöjdarbeten tillsammans med andra inom ramen för sin fantasi, sina intressen och sina färdigheter. Barnen ska med stöd av de vuxna planera och genomföra längre slöjdprocesser som framskrider logiskt och som är anpassade för mindre barns kunskapsnivå. Lokala hantverkstraditioner eller hantverkstraditioner som anknyter till barnens bakgrund samt återvinningsmaterial ska utnyttjas i arbetet.

Utvecklingen av barnens **visuella tänkande och visuella uttryck** ska stödjas i förskoleundervisningen genom att barnen får skapa, tolka och bedöma olika bilder. Innehållet i undervisningen ska planeras utgående från barnens erfarenhetsvärld och intressen. Barnen ska uppmuntras att skapa bilder på olika sätt, med olika verktyg och material. Förmågan att skapa bilder tränas multisensoriskt, till exempel genom att måla, bygga och skapa mediepresentationer. Utöver de bilder barnen själva producerar ska man också tillsammans studera konstverk, mediebilder, formgivning av föremål och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska handledas att tolka och beskriva sina tankar om de visuella budskapen. När man granskar bilder ska man fästa uppmärksamhet vid till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska uppmuntras att uttrycka sig **munligt och kroppsligt** med hjälp av lek och olika övningar. Målet är att barnen ska få erfarenheter av hur man kan leka med språket, rösten och kroppen och utveckla sina kommunikativa färdigheter och förmågan att uttrycka sig på ett mångsidigt sätt. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt med hjälp av olika uttrycksformer och kommunikationssätt. I undervisningen ska man använda till exempel ramsor, dikter, sagor, berättelser, skådespel och annan litteratur som lämpar sig för verksamheten. Barnen ska få erfarenheter av att uttrycka sig spontant, av gemensamt planerade processer och av delaktighet i ett gemensamt framförande. Som uttrycksformer kan användas till exempel drama, ordkonst eller dans.

Språkens rika värld

I förskoleåldern blir språket allt mera ett verktyg för tänkande, uttryck och kommunikation samt för att inhämta information, som barnen använder för att strukturera sin vardag och forma sin världsbild. Språket ger barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer.

De språkliga kunskaperna och färdigheterna hos barnen som deltar i förskoleundervisning är varierande, och genom att differentiera undervisningen ska man erbjuda varje barn lämpliga utmaningar och glädje över att lära sig nya saker. I förskoleundervisningen ska barnens intresse och nyfikenhet för språk samt för att producera och tolka texter stärkas. Då man stödjer språkutvecklingen utvecklas även barnets multilitteracitet (kapitel 2.6). Språkutvecklingen har också samband med följande delområden inom mångsidig kompetens: förmåga att tänka och lära sig, kulturell och kommunikativ kompetens samt digital kompetens. I förskoleundervisningen ska barnen regelbundet få uppmuntrande respons på sin språkliga uttrycksförmåga och sina kommunikationsfärdigheter. Den positiva responsen är viktig för barnens lärande och motivation.

I förskoleundervisningen ska varje barn få stöd för att utveckla sina språkliga färdigheter. I undervisningen ska man ta hänsyn till att barnen lever i olika språkliga miljöer och att de kan tillägna sig flera olika språk samtidigt. Språkbruket och sättet att kommunicera varierar mellan hemmen och i vissa hem talas det flera språk. I förskoleundervisningen ska språklig och kulturell mångfald synliggöras i samarbete med vårdnadshavarna, vilket stödjer utvecklingen av barnens språkliga identiteter. Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald i förskoleundervisningen behandlas i kapitel 4.5.

Med tanke på språkinläringen är det viktigt att vara medveten om att barn i samma ålder kan befinna sig i olika skeden av språkutvecklingen inom olika delområden. **Barnens språkliga identiteter** (figur 2) utvecklas när de får stöd och handledning inom de centrala delområdena för språkliga kunskaper och färdigheter.

Figur 1. Språkutvecklingens centrala delområden i förskoleundervisningen

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Förskoleundervisningen har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens **språkliga kunskaper och färdigheter** samt deras **språkliga identiteter**.

En mångsidig språk- och textmiljö stöder barnens språkliga utveckling. Barnen ska ha tillgång till mångsidiga sätt att lyssna, läsa och betrakta. I undervisningen ska man använda olika slags texter,

såsom barnlitteratur, fackböcker för barn, tidningar, nätbaserade texter och ljudböcker. Läraren och den övriga personalen ska läsa för barnen och berätta historier för dem och barnen ska uppmuntras att hitta på egna berättelser. Barnens berättelser, ramsor och verbala budskap ska dokumenteras. För att stödja multilitteraciteten i förskoleundervisningen ska vid sidan om talat språk också bland annat visuella, auditiva och audiovisuella meddelanden och texter användas. Lär miljöerna ska planeras så att de ger barnen goda möjligheter att iaktta och utforska språk: läsa, tala och skriva samt bredda sitt ordförråd. Barnen ska lära sig ett ändamålsenligt penngrepp och att använda tangentbord och andra digitala verktyg för sitt skrivande.

Detaljerade mål

Kommunikationsfärdigheter stärker barnens upplevelser av att de blir hörda och att deras initiativ blir bemötta. Utvecklingen av kommunikationsfärdigheter stöds genom att barnen uppmuntras att kommunicera med varandra och med personalen. I undervisningen kan man använda olika aktiverande arbetssätt, till exempel drama.

Genom en mångfald av språkliga modeller stöder man barnens **språkförståelse**. Genom att systematiskt verbalisera och diskutera med barnen och behandla olika typer av texter stöds utvecklingen av barnens ordförråd. I förskoleundervisningen ska språkbruket vara beskrivande och exakt. Barnets språkförståelse ska vid behov stödjas med hjälp av bilder, föremål och tecken.

Barnens **muntliga språkfärdighet** ska stärkas genom att barnet handleds att berätta och diskutera i olika situationer. I gemensamma diskussioner utvecklas barnens färdigheter att ställa frågor, dra slutsatser och bedöma vad de hört. I undervisningen kan man öva på att koncentrerat lyssna och i diskussionen prata turvis samt öva på intonation och på att talet är flytande och förståeligt.

Barnens **språkliga uttrycksförmåga** ska stärkas genom att man iakttar hur språket används i olika situationer. Genom att barnen får bekanta sig med olika texter stöds den språkliga uttrycksförmågan och förmågan att uppfatta skillnader mellan talat och skrivet språk. Barnen ska handledas att berätta, beskriva och förklara samt leva sig in i olika texter.

Utvecklingen av barnens **verbala arbetsminne och ordförråd** ska stödjas till exempel med ramsor och sånglekar, att leka med språket, benämna och att använda beskrivande ord och nya begrepp. Genom att läsa olika slags texter, berätta historier och tillsammans diskutera det som man läst hjälper barnen att förstå läsningens betydelse, vilket främjar motivationen att lära sig. Med hjälp av lärarens modeller och olika övningar får barnen erfarenheter av hur tal kan omvandlas till skrivet språk och hur skrivet språk kan omvandlas till tal.

Att iaktta olika språk i närmiljön och barnets förmåga att uppfatta sitt eget språkliga uttryck stödjer utvecklingen av barnens **språkliga medvetenhet**. Läraren ska öka barnens intresse för talat och skrivet språk samt även för att läsa och skriva. Genom att iaktta och undersöka språk ska barnens uppmärksamhet styras från ordens betydelse till språkets former och strukturer, bland annat till ord, stavelser och ljud. Barnen ska handledas att lekskriva och lekläsa. Barnen ska uppmuntras att tillsammans och på egen hand känna igen och på olika sätt producera bokstäver, ord och texter utgående från sina färdigheter och intressen i sammanhang som är ändamålsenliga för dem. De ska sporras att uttrycka sig själva och föra fram sina tankar genom att producera egna texter, till exempel med hjälp av digitala verktyg. I undervisningen kan man använda till exempel sånger och

lekar på andra språk samt tecken.

Jag och vår gemenskap

När barnen växer blir deras livsmiljö större. Utöver det egna hemmets traditioner, regler, värderingar och åskådningar möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka barnens förmåga att förstå och komma till rätta i ett samhälle som präglas av mångfald. Lärområdet ska behandlas ur ett **historiskt och samhälleligt perspektiv** samt ur ett **etiskt och åskådningsmässigt perspektiv**. Genom att fundera över närmiljöns historia och aktuella frågor riktas barnens intresse mot samhällsfrågor. Att reflektera över etiska val i vardagen, utveckla sina emotionella färdigheter och att träna konstruktivt beteende stärker barnens kommunikativa färdigheter. Att bekanta sig med seder och bruk, religioner och andra åskådningar i närmiljön i kombination med andra övergripande mål stödjer utvecklingen av barnens kulturella och kommunikativa kompetens samt förmågan att tänka och lära sig i anknytning till mångsidig kompetens. I undervisningen ska man samarbeta med vårdnadshavarna och vara lyhörd och visa respekt för varje familjs bakgrund, åskådningar och värderingar. Det är särskilt viktigt att temana som hör till denna helhet behandlas så att barnet kan känna att hen är accepterad och trygg.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Målet är att stärka barnens intresse för samhälllig verksamhet, i synnerhet i närmiljön, och att stärka barnens delaktighet i sin verksamhetsmiljö. Barnen ska göras uppmärksamma på nuet och ges möjligheter att leva sig in i händelser och situationer i det förflutna. Man ska tillsammans med barnen öva på att utveckla förmågan till käll- och mediekritik. Undervisningen ska stödja barnens förmåga till etiskt bemötande och tänkande samt utvecklingen av emotionella färdigheter. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig såväl med sin egen som med andra åskådningar och religioner som finns representerade i den egna barngruppen eller i närmiljön, och med seder och bruk som kännetecknar dem. Barnen ska uppmuntras att fråga och ges utrymme att fundera och undra. Lämpliga arbetsätt är diskussioner och metoder som ger barnen möjlighet att leva sig in i olika situationer.

Detaljerade mål

Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett **historiskt perspektiv**. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. Också olika festtraditioner, berättelser, traditionella lekar och sånger kan användas i undervisningen.

Barnens intresse för **samhällsfrågor** ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen bekantar man sig med medier och prövar att producera media på ett lekfullt sätt i en trygg miljö. Tillsammans med barnen funderar man kring medieutbudets innehåll och sanningsenlighet. I undervisningen bekantar man sig med barnens rättigheter utgående från FN:s konvention om barnets rättigheter. Regler för förskolegruppen skapas och utvecklas tillsammans med barnen. Samtidigt hjälper man barnen att förstå att regler i samhället är avtal som människor har gjort upp. Närmiljön utnyttjas så att barnen har möjlighet att på riktigt delta och påverka.

Förskoleundervisningen ska innehålla gemensam **etisk fostran** för hela gruppen. Den ska kopplas till barnens erfarenheter och till olika vardagliga situationer som är förknippade med känslor och etiska val. Barnen ska få hjälp med att lära sig identifiera sina känslor, handla vänligt och ansvarsfullt och att lösa konfliktsituationer som uppstår mellan barnen på ett konstruktivt sätt. Tillsammans med barnen funderar man över vänskap och respekt för andra, glädje och rädsla, könsrelaterade antaganden och hur man skiljer mellan rätt och fel. Man ska bland annat granska mångfalden av människor, kön och familjer. Naturliga arbetssätt för etisk fostran är förutom gemensamma diskussioner till exempel rollekar, sagor och medieberättelser. Undervisningsmaterial och -program som utarbetats för att främja barns sociala och emotionella färdigheter kan utnyttjas i undervisningen.

Inom **åskådningsfostran** bekantar man sig tillsammans med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen och i närmiljön. Irreligiositet granskas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningsfostran kopplas ihop med seder och bruk samt med fester under årets gång och under en livstid som har religiös eller konfessionell innebörd. Målet är att hjälpa barnen att förstå och respektera både sina egna och andra barns och familjers olika åskådningsmässiga traditioner och sedvänjor samt uppfattningar som hänger ihop med dem. Barnen ska uppmuntras att fundera över olika livsfrågor i samverkan med andra. Samtidigt stärks deras förmåga att förstå ord och begrepp som anknyter till religioner och åskådningar samt deras kulturella och åskådningsmässiga identiteter. I undervisningen kan man dra nytta av exempelvis besök av gäster och evenemang i närmiljön.

Jag utforskar min omgivning

Barnens omvärld – den närbelägna naturen och den byggda miljön samt de övriga lärmiljöerna i förskolan – erbjuder gott om resurser för barnens lärande. För att stödja barnens **matematiska färdigheter** och **teknologi- och miljöfostran** är det viktigt att i handledningen dra nytta av barnens egna iakttagelser och aktiviteter och de situationer som uppkommer i förskoleundervisningen. Genom att värdesätta barnens iakttagelser som berör omgivningen eller matematik stöder man barnens utveckling som tänkande och lärande individer. Då förmågan att iaktta omgivningen och förstå och använda olika begrepp utvecklas stöds barnets matematiska tänkande och det främjar även lärandet av andra färdigheter. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande och intresse för matematik. Den ska också stärka barnens naturkännedom och förhållande till naturen och göra dem bekanta med vardagsteknik. I förskolan bekantar sig barnen med

undersökande lärande genom att iaktta och utforska omgivningen och genom att experimentera och dra slutsatser.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Förskoleundervisningen ska stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande. Barnen ska handledas att upptäcka matematiska egenskaper som förekommer i omgivningen och matematiskt tänkande ska synliggöras i vardagen. Undervisningen och verksamheten ska ge möjligheter att utveckla förståelse för begreppen tal och förändring, för geometriska begrepp samt för rymd och att utveckla mätkunskaper. Målet för undervisningen är att erbjuda barnen glädje över att komma till insikt och lära sig samt stödja de matematiska färdigheterna hos varje barn.

I undervisningen ska man iaktta naturen. Utvecklingen av barnens känsla för miljön och deras förhållande till naturen stöds genom att barnen får röra sig i naturen och utforska den. Barnen ska också handledas att iaktta hurdan teknik som finns i omgivningen och att testa egna lösningar och motivera dem.

Undersökande arbetsätt och lärande har en central roll för utvecklingen av de matematiska färdigheterna och i teknologi- och miljöfostran. Barnen ska lära sig att jämföra, klassificera och sortera information utgående från observationer eller mätningar. De ska uppmuntras att dra slutsatser och hitta lösningar på vardagliga problem och att testa olika lösningar. I undervisningen ska barnen öva sig att dokumentera med olika verktyg och att presentera resultat på olika sätt.

Detaljerade mål

Barnen ska spöras att utveckla sina **matematiska färdigheter** och sitt matematiska tänkande med hjälp av aktiverande övningar, genom lek i olika lärmiljöer och i vardagliga situationer. I undervisningen bekantar man sig tillsammans med matematiken och dess delområden på ett åskådligt sätt.

Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska observationer i olika vardagliga situationer med hjälp av att läraren beskriver och sätter ord på företeelserna. På det här sättet fäster barnen uppmärksamhet vid matematiska särdrag i verksamheten och miljön, såsom antal, former, regelbundenheter och rumsliga dimensioner. Barnen ska också uppmuntras till problemlösning och att hitta motiveringar och dra slutsatser på ett sätt som naturligt ingår i leken och den vardagliga verksamheten. Barnen ska uppmuntras att lyfta fram matematiska iakttagelser och handlingar samt sitt matematiska tänkande. Barnen ska få öva sig att presentera sina observationer med hjälp av bilder och olika redskap. Verksamheten planeras så att barnen har gott om möjligheter att använda matematiska begrepp, klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Undervisningen ska även omfatta lekar och uppgifter som utvecklar minnet och logiskt tänkande.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska mångsidigt stödjas genom lek och övningar. Barnen ska uppmuntras att observera och identifiera samt räkna antal i omgivningen. Sambandet räkneord-antal ska stärkas på olika sätt genom att barnet övar på och bekantar sig med siffror i skrift. Antalen jämförs, adderas, subtraheras och delas både i den handledda verksamheten och som en del av de

dagliga situationerna i förskoleundervisningen. Undervisningen ska i synnerhet fästa vikt vid utvecklingen av barnens räknefärdigheter och förmåga att se och räkna upp talföljder.

Barnens förmåga att uppfatta nivå och läge ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska uppmuntras att undersöka och testa två- och tredimensionalitet och lära sig plats- och jämförelsebegrepp, såsom framför, uppe, till vänster och till höger och varannan. För att stärka barnens geometriska tänkande ska barnen ges möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig med former i omgivningen och öva sig att känna igen och benämna dem.

I förskoleundervisningen ska barnen pröva på att mäta både med kroppen och med olika redskap. I undervisningen tränas tidsbegrepp såsom ibland, i går och i morse. Man funderar tillsammans på tidsföljder till exempel genom att observera dygnstider.

I undervisningen ska bland annat lekar, spel och berättelser samt digitala verktyg utnyttjas.

Miljöfostran i förskoleundervisningen ska ge barnen naturupplevelser och möjlighet att utforska och bekanta sig med växter, djur och naturfenomen. I undervisningen skapar man en grund för en hållbar livsstil. Omgivningen iakttas med olika sinnen och med hjälp av audiovisuella hjälpmedel. Undervisningen kan också innehålla mindre experiment. Man diskuterar iakttagelserna och övar sig i att klassificera information från sina observationer. Samtidigt övar barnen sig att använda begrepp som anknyter till naturen, att dra slutsatser och fundera över orsakssammanhang. Barnens kunskap om naturen utnyttjas i undervisningen. Man övar tillsammans att skaffa information om sådant som intresserar barnen. Barnen ska lära sig att värna om sin miljö och trivseln i miljön. Barnen ska handledas att respektera naturen och de växter och djur som finns där. Miljöfostran främjar utvecklingen i riktning mot en hållbar livsstil, vårdandet av naturen samt därtill hörande färdigheter. Sådana praktiska färdigheter är till exempel att inte skräpa ner då man gör utflykter i naturen, att lära sig måttlighet och sparsamhet, ansvarsfullhet som berör måltider, att spara energi och att minska på avfall till exempel genom sortering, reparation och återanvändning. Barnen ska samtidigt handledas att fästa uppmärksamhet vid effekterna av dessa handlingar.

Tillsammans med barnen iakttar och funderar man på **tekniska lösningar** i vardagen, deras egenskaper och hur de fungerar. I undervisningen framhålls att teknik är resultatet av människans kreativitet. Barnen ska få bekanta sig med teknik genom att hitta på, pyssla och själva bygga olika konstruktioner och lösningar med olika material. Barnen ska uppmuntras att beskriva sina lösningar. Utöver redskapen i lärmiljöerna kan man till exempel använda barnens egna leksaker i undervisningen och fundera över hur de fungerar.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Förmåga att ta hand om sig själv och hantera vardagen ingår i den mångsidiga kompetens som är målet för förskoleundervisningen. Barnen behöver erfarenheter, information och reflektion för att deras upplevelse av att de klarar av och deras färdigheter inom detta område småningom stärks. I förskoleundervisningen närmar man sig lärområdet ur **motions-, kost-, konsument-, hälso- och**

säkerhetsperspektiv. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och fysisk aktivitet samt att utveckla barnens hälso- och säkerhetskompetens. Vidare ska förskoleundervisningen främja kost-, konsumtions- och hygienvanor som hör samman med en hållbar livsstil.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Barnen ska få mångsidiga erfarenheter av att röra på sig och börja förstå sambandet mellan fysisk aktivitet, välbefinnande och hälsa. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att utveckla sina motoriska och sociala färdigheter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla de perceptionsmotoriska färdigheterna som är viktiga med tanke på barnens allmänna inlärningsförutsättningar genom fysiskt aktiverande lekar. Tillsammans med barnen bekantar man sig med hälsosam kost och funderar över dess betydelse som en del av vardagen. Barnen ska handledas att lära sig måttlig konsumtion och att ta hand om naturen. I undervisningen ska man fundera på hälsorelaterade faktorer och stödja barnens förmåga att sköta om sin hälsa. Genom att ändra om i lärmiljöerna kan på många olika sätt främja barnens fysiska aktivitet och motoriska färdigheter.

I förskoleundervisningen ska man stärka barnens färdigheter som berör välbefinnande och trygghet. Barnen ska handledas att respektera och skydda sin egen och andras kroppar. Barnens socioemotionella färdigheter ska stödjas och utvecklas samt främjas genom positiva kamratrelationer och färdigheter att fungera i grupp. De socioemotionella färdigheterna och att styra dem samt atmosfären i gruppen är betydande bland annat för att minska mobbing och lösa olika konfliktsituationer. I förskoleundervisningen ska man fästa uppmärksamhet vid att varje barn och vuxen har möjlighet att bli hörd, att höra till gruppen och att genuint vara en del av gemenskapen.

I förskoleundervisningen ska barnen få information om hur man rör sig tryggt i närmiljön och i lärmiljöerna.

Detaljerade mål

Målet i förskoleundervisningen är att inspirera barnen **att röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig under alla årstider. Med hjälp av fysisk aktivitet och lekar utvecklas barnens förmåga att fungera tillsammans med andra. Samtidigt stärks deras kroppskontroll och förmågan att uppfatta sin kropp och dess olika delar i förhållande till det omgivande rummet, den använda tiden och kraften. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges möjligheter att frivilligt röra på sig både inomhus och utomhus. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen spurras att röra på sig också på fritiden i olika lokaler och i olika förhållanden utomhus.

Grundläggande motoriska färdigheter som behövs i vardagen tränas mångsidigt och regelbundet i olika miljöer i förskoleundervisningen. Sådana färdigheter är balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Barnen ska träna balans med hjälp av lekar där de övar att till exempel bromsa och finta eller genom att leka på en teknikbana. Rörelseförmågan främjas genom övningar där barnen ska rulla, klättra, springa och hoppa. Förmågan att hantera redskap tränas genom att barnen får knuffa och dra och använda olika redskap och bollar på olika sätt. Barnen ska dessutom inspireras att träna sin finmotorik med hjälp av spel och lekar som utvecklar fingerfärdighet och

precision. Målet är att verksamheten ger alla barn möjligheter att delta och att lyckas och att den stödjer barnens välbefinnande och funktionsförmåga.

I förskoleundervisningen ska måltidssituationerna, som skapar en rytm i den dagliga verksamheten, utgöra en lärmiljö som anknyter till mat som främjar välbefinnandet och hälsan samt till **kunnande om kost och matvanor**. Man ska tillsammans med barnen göra måltidssituationerna trivsamma och barnen ska få handledning i goda seder och en hållbar livsstil. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även med någon annan matkultur genom att utnyttja hemmens sakkunskap.

Man ska tillsammans med barnen undersöka reklam som riktas till barnen och fundera över betydelsen av **måttlig konsumtion**. Till exempel tolkningar av konsumtion och reklam som kommer till uttryck i barnens lekar och teckningar kan fungera som grund för konsumentfostran i förskolan.

Barnen får lära sig förstå betydelsen av fysisk aktivitet dagligen, tillräcklig vila och att ha goda människorelationer **för välbefinnandet och hälsan**. Tillsammans med barnen funderar man över hälsa och sjukdomar och orsakerna till dem samt över människans möjligheter att påverka sin fysiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande. Man diskuterar goda människorelationer och vilken betydelse de har för det psykiska välbefinnandet. Barnen övar i vardagliga situationer och i lekar att umgås med kompisar, ta hänsyn till andra, identifiera och behärska känslor. Tillsammans med barnen diskuterar man sömn och att röra på sig och funderar över hur de inverkar på att man varje dag är pigg och mår bra. I undervisningen ska man söka information om hygien och som en del av vardagen i förskolan övas grundläggande färdigheter i anslutning till hygien. I förskoleundervisningen ska barnen handledas till en positiv kroppsjälvkänsla och kroppsbild. Emotionell kroppsfostran hjälper barnet att ta hand om sin egen kropp och stärker hans självkänsla.

Barnen ska i förskolan få information om sin rätt till ett **tryggt** liv, respektfullt bemötande och fysisk integritet. Man iakttar och funderar tillsammans över de vanligaste fysiska och psykiska risksituationerna i vardagen och i lärmiljöerna i förskolan. Målet är att stödja barnens fysiska, psykiska och sociala känsla av trygghet och säkerhet, ge dem färdigheter att be om och söka hjälp och att handla tryggt i de vanligaste vardagliga situationerna. Barnen ska uppmuntras att be om hjälp av en vuxen i problemsituationer i förskolan och om de upplever mobbning samt att berätta om sina bekymmer. I undervisningen tränas reglerna för hur man rör sig i trafiken och agerar tryggt i digitala miljöer på ett för åldern lämpligt sätt.

4.5 Preciserings gällande språklig och kulturell mångfald

Utgångspunkten i grunderna för förskoleundervisningens läroplan är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i förskoleundervisningen. All förskoleundervisning ska följa samma allmänna mål för fostran och lärande som fastställs i grunderna för förskoleundervisningens läroplan. Barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund och färdigheter ska ses som något positivt som berikar gruppen. En språk- och kulturmedveten förskoleundervisning innebär att olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del av helheten i förskolan.

Enligt lagen om grundläggande utbildningen är undervisningsspråket i förskoleundervisningen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Undervisningsspråket kan också vara något annat språk, om det inte äventyrar möjligheterna att uppnå målen i läroplansgrunderna. Om andra språk används ska barnet också få stöd för sin modersmålsutveckling i svenska eller finska. I en särskild grupp kan förskoleundervisningen huvudsakligen eller helt ges på ett annat språk⁶³. Informationen till vårdnadshavarna och olika centrala dokument ska finnas tillgängliga på undervisningsspråket enligt vad som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

Ett samarbete mellan lärare, vårdnadshavare och olika kultursamfund främjar kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv och stödjer barnens möjligheter att ge uttryck för sin egen kulturella bakgrund. I två- och flerspråkiga miljöer ska barnen handledas att kommunicera med varandra.

Förskoleundervisning för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner och färdigheter. Samerna är ett urfolk som i enlighet med grundlagen har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur⁶⁴. Närmiljön och samarbetet med vårdnadshavarna och den samiska gemenskapen ska tas till vara i undervisningen. Förskoleundervisningen kan ordnas på samiska eller som tvåspråkig språkbadsundervisning. När förskoleundervisning ordnas på något av de tre samiska språken, är undervisningens särskilda mål att stärka barnens språkutveckling och förmåga att förstå och använda språket. Målet är att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Läraren ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det samiska språk- och kulturarvet.

Förskoleundervisningen för **romska barn** har som särskilt mål att stärka barnens positiva identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur samt öka barnens delaktighet i samhället. Utöver det ska man stödja barnens språkliga utveckling och stärka de romska språkens språkliga och kulturella arv i samarbete med barnens vårdnadshavare och den romska gemenskapen. Romerna har i enlighet med grundlagen rätt att utveckla sitt språk och sin kultur⁶⁵. Barnen ska i mån av möjlighet ges undervisning i romani. I undervisningen i romani ska barnen bekanta sig med det romska språket och den romska kulturen, deras ordförråd utvidgas och de ska uppmuntras att använda språket i olika kommunikationssituationer.

Förskoleundervisning för **teckenspråkiga barn** genomförs i första hand i en skild grupp för teckenspråkiga eller i en grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Teckenspråket kan vara barnets modersmål, första språk eller andra språk. Barnen som använder teckenspråk kan vara döva, ha en hörselnedsättning eller vara hörande. Målet för förskoleundervisningen för teckenspråkiga barn är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identiteter genom att ge dem möjlighet att använda och tillägna sig det finlandssvenska eller finska teckenspråket i samarbete med vårdnadshavarna. Målet är också att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer samt stärka teckenförrådet och kunskaperna i det finlandssvenska eller finska teckenspråket.

⁶³ Lag om grundläggande utbildning 10 § 1 mom. (1288/1999)

⁶⁴ Finlands grundlag (731/1999) 17 § 3 mom.

⁶⁵ Finlands grundlag (731/1999) 17 § 3 mom.

I förskoleundervisningen ska barn med **ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn** få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska eller finska ska främjas målinriktat och utgående från barnens behov och förutsättningar på alla områden som barnets språkliga kunskaper och färdigheter omfattar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjlighet att använda och tillägna sig svenska eller finska som andraspråk. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig svenska eller finska. Förmågan att förstå och förmågan att producera språk ska knytas samman. På detta sätt lär sig barnet att göra iakttagelser och uttrycka sina tankar, känslor och åsikter på ett eget och för situationen lämpligt sätt. En del av barnen blir bekanta med den finländska kulturen och det svenska eller finska språket först då barnet börjar i förskoleundervisningen. Förskoleundervisningen stödjer barnets integrering i det finländska samhället. Vårdnadshavarna ska få höra om den finländska förskoleundervisningens mål, innehåll och metoder. Personalen ska diskutera familjens språkmiljö, språkval, flerspråkiga och kulturella identiteter samt utvecklingen och betydelsen av barnets modersmål – ett eller flera – med vårdnadshavarna.

I mån av möjlighet skapas även tillfällen där barnen kan använda och utveckla sina kunskaper i sitt eget eller sina egna modersmål. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska som andraspråk ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Ansvaret för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj. Vid behov används tolk i diskussion med vårdnadshavare för att garantera ömsesidig förståelse.

I förskoleundervisning på två språk ska man följa beskrivningarna i kapitel 4.4 i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014).

4.6 Mål för undervisningen och det pedagogiska genomförandet i den lokala läroplanen för försöket

I den lokala läroplanen ska ingå ett kapitel som behandlar målen och genomförandet av den tvååriga förskoleundervisningen. Texten ska grunda sig på kapitel 4 i grunderna.

I den lokala läroplanen för försöket ska följande beskrivas:

1. Arbetsätt och pedagogisk dokumentation i förskoleundervisningen. I beskrivningen ska man iaktta det som föreskrivs i kapitel 4.1 och 4.2 i grunderna.

Till den lokala läroplanen för försöket ska bifogas:

2. Grundernas kapitel 4.3 Utvärdering i förskoleundervisningen. Utöver texten från grunderna kan kapitlet innehålla preciseringar som gäller till exempel vilka tekniska system som används eller verksamhetssätten vid samtal mellan barnet, vårdnadshavaren och läraren.
3. Grundernas kapitel 4.4 Lärområden i förskoleundervisningen i sin helhet. Utöver texten från grunderna kan kapitlet innehålla tillägg som är resultat av lokalt pedagogiskt utvecklingsarbete.

4. Grundernas kapitel 4.5 Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald. Vid behov kan man göra lokala tillägg i kapitlet. Om enheterna som deltar i försöket ordnar förskoleundervisning på två språk ska man till den lokala läroplanen bifoga en beskrivning om förskoleundervisning på två språk enligt kapitel 4.4 i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014).

5. STÖD FÖR BARNETS VÄXANDE OCH LÄRANDE

I försöket med tvåårig förskoleundervisning iaktas de bestämmelser om barnets växande och lärande som i enlighet med lagen om grundläggande utbildning föreskrivs i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014.

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används den i förskoleundervisningen lämpligare termen stöd för växande och lärande i stället för termen stöd för lärande och skolgång som används i lagen om grundläggande utbildning. Stödet för växande och lärande och elevvården som beskrivs i kapitel 6 ska bilda en helhet. I detta kapitel föreskrivs om stödet för lärande och skolgång som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

5.1 Principerna för stöd

Barn som deltar i förskoleundervisning omfattas av stöd för växande och lärande enligt lagen om grundläggande utbildning. Enligt lagen har barnen rätt att få tillräckligt stöd genast när behov uppstår⁶⁶. Det finns tre nivåer av stöd för växande och lärande: allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Stödformer som nämns i lagen om grundläggande utbildning är till exempel specialundervisning på deltid, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel. Stödformerna kan användas på alla nivåer av stöd, antingen enskilt eller samtidigt så att de kompletterar varandra. Stödet ska vara flexibelt, långsiktigt planerat och förändras enligt behovet av stöd. Stödet ska ges så länge, på den nivå och i den form som det behövs. Det är viktigt att behovet av stöd identifieras och att stöd för växande och lärande ges i ett tidigt skede för att förhindra att problemen växer och blir mera komplicerade.

Stödet för växande och lärande ska ordnas utgående från såväl det enskilda barnets som barngruppens styrkor respektive behov i anknytning till lärande och utveckling. Det är viktigt att i förskoleundervisningen se till att alla barn får uppleva att de lyckas i lärandet och som medlemmar i gruppen. Det stödjer barnens positiva uppfattning om sig själva. Mångsidig respons och information om lärandet ska metodiskt användas för att uppmuntra och handleda barnen. På det viset blir barnen medvetna om hur lärandet framskrider.

Stödet för växande och lärande innebär både lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna samt lösningar som möter barnens individuella behov. Särskild vikt ska läggas vid att lärandet framskrider

⁶⁶ Lag om grundläggande utbildning 30 § 1 mom. (642/2010)

så obehindrat som möjligt och att inlärningssvårigheter förebyggs och upptäcks i ett tidigt skede. Yrkesövergripande samarbete mellan lärarna, speciallärare, övrig förskolepersonal och andra sakkunniga är viktigt för att behovet av stöd ska upptäckas och när stödet planeras och genomförs. Vilka sakkunniga som ska delta i samarbetet avgörs från fall till fall.

Principen är att behovet av stöd ska bedömas och beslut om stöd enligt lagen om grundläggande utbildning fattas så fort som möjligt efter att förskoleundervisningen inletts. Ofta har barnets behov av stöd observerats redan innan förskoleundervisningen inletts. Samarbete mellan förskoleundervisningen, barnets tidigare småbarnspedagogik, rådgivningen och vårdnadshavarna bidrar till kontinuitet i barnets välbefinnande och lärande. Information om stödåtgärder som barnet eventuellt fått före förskolan ska utnyttjas i förskoleundervisningen.

När behovet av stöd bedöms ska först de befintliga arbetssätten, undervisningsarrangemangen och lärmiljöerna samt hur de lämpar sig för barnet granskas. Utifrån det bedöms om man genom att ändra på dem kunde hitta bättre pedagogiska lösningar för barnet.

Barnet ska i första hand ges stöd i den egna förskolegruppen genom olika flexibla arrangemang, om inte barnets bästa nödvändigtvis förutsätter att barnet flyttas till en annan grupp eller enhet. Om barnet utöver förskoleundervisning också använder andra tjänster inom småbarnspedagogiken, ska förskolepersonalen och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken samarbeta i frågor som gäller stödet för barnets växande och lärande.

Det är viktigt att information om barnets behov av stöd och det stöd barnet fått i förskolan också överförs till den grundläggande utbildningen. Utbildningsanordnarna ansvarar för att skapa och utveckla smidiga rutiner för informationsöverföring.

5.2 Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd

Undervisningen och fostran ska ordnas i samarbete med vårdnadshavarna så att varje barn får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov⁶⁷. När ett barn har behov av stöd ökar betydelsen av samarbete med vårdnadshavaren. Förskolepersonalen ska känna till de lagar och bestämmelser som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till barnets stöd. Det är bra att informera alla vårdnadshavare om möjligheten att få stöd och om de centrala principerna för stöd. Barnen ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt och för dem lämpligt sätt.

Det är viktigt att förskolepersonalen kontaktar vårdnadshavaren genast om det framgår att ett barn har problem i utvecklingen eller lärandet eller om det finns risk för att barnets välbefinnande äventyras. Vårdnadshavaren ska ges tillräcklig information om till exempel hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Vårdnadshavaren ska uppmuntras att för sin del stödja sitt barn i att nå sina mål. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Det är bra att föräldrarna vet att varken de eller barnet kan vägra att ta emot stöd för växande och lärande och att deras samtycke inte behövs för att bedöma behovet av stöd

⁶⁷ Statsrådets förordning (422/2012)

eller för att planera stödet. Barnet kan också behöva stöd inom den individuella elevvården. Detta stöd grundar sig på frivillighet och förutsätter vårdnadshavarens samtycke (se kapitel 6 Elevvård).

5.3 Allmänt stöd

Förskoleundervisning av hög kvalitet lägger grund för barnets växande, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas till exempel genom olika slags arbetssätt och pedagogiska metoder, flexibel gruppindelning och samarbete mellan lärarna och den övriga personalen. Undervisningen ska ta hänsyn till både gruppens och det enskilda barnets behov.

Det första sättet att möta ett barns behov av stöd är allmänt stöd. Det innebär i allmänhet att enstaka stödåtgärder sätts in för att påverka situationen i ett så tidigt skede som möjligt. Allmänt stöd ska ges genast när behovet av stöd uppstår och det krävs inga särskilda undersökningar eller beslut för att påbörja stödet.

Att utvärdera behovet av stöd och ge det stöd som behövs ska ingå i all fostran och undervisning. Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärarna och den övriga förskolepersonalen och i nära samarbete med vårdnadshavaren och barnet. Inom det allmänna stödet ska barnets behov av stöd mötas till exempel med hjälp av material och redskap som lämpar sig för barnets individuella behov samt undervisningsprogram som är avsedda för förskoleundervisningen och specialundervisning på deltid. En plan för barnets lärande kan användas i samband med allmänt stöd.

5.4 Intensifierat stöd

Ett barn som behöver regelbundet stöd eller flera olika former av stöd samtidigt ska utgående från en pedagogisk bedömning ges intensifierat stöd i enlighet med en plan för barnets lärande⁶⁸. Intensifierat stöd ges då det allmänna stödet inte är tillräckligt och så länge barnet behöver det. Det intensifierade stödet ska planeras som en helhet. Stödet är mera omfattande och mera långsiktigt än det allmänna stödet. Barnet behöver ofta även flera former av stöd. Inom det intensifierade stödet kan alla former av stöd inom förskoleundervisningen användas, med undantag av den specialundervisning som ges på basis av ett beslut om särskilt stöd.

Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärarna och förskolans övriga personal. Läraren ska ge barnet och vårdnadshavaren respons om barnets framsteg samt lyssna och ta hänsyn till deras åsikter. Under den tid barnet får intensifierat stöd ska läraren i samråd med vårdnadshavaren regelbundet följa upp barnets lärande och välbefinnande. Om det utifrån en bedömning konstateras att behovet av stöd har förändrats eller att barnet inte har nytta av det stöd som ges, ska planen för barnets lärande uppdateras så att den motsvarar den nya situationen.

Intensifierat stöd ges i regel ända tills förskoleundervisningen avslutas. Eftersom man i allmänhet inte

⁶⁸ Lag om grundläggande utbildning 16 a § 1 mom. (642/2010)

på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det under förskoletiden sällan nödvändigt att fatta ett beslut om särskilt stöd för ett barn som får intensifierat stöd.

Pedagogisk bedömning

Intensifierat stöd ska grunda sig på en pedagogisk bedömning. I den skriftliga pedagogiska bedömningen ska beskrivas

- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det allmänna stöd som barnet har fått och en bedömning av vilken effekt olika former av stöd har haft
- barnets intressen, styrkor, inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- en bedömning av vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder som kan stödja barnet
- en bedömning av barnets behov av intensifierat stöd.

Samarbetet med barnet och vårdnadshavaren är viktigt för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt. Läraren eller flera lärare tillsammans gör den skriftliga pedagogiska bedömningen. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd.

Inledandet och ordnandet av intensifierat stöd och vid behov återgången till allmänt stöd ska behandlas utgående från den pedagogiska bedömningen som grundar sig på yrkesövergripande samarbete med yrkesutbildade personer inom elevvården⁶⁹. Behandlingen förutsätter inte vårdnadshavarens tillstånd. Uppgifterna om behandlingen av ärendet ska dokumenteras på det sätt som utbildningsanordnaren bestämt, till exempel i den skriftliga pedagogiska bedömningen.

Plan för elevens lärande inom intensifierat stöd

Stödet som barnet får inom det intensifierade stödet ska antecknas i en plan för barnets lärande⁷⁰. Planen för barnets lärande ska basera sig på en godkänd läroplan och ska beskriva målen för barnets växande och lärande och vilka undervisningsarrangemang, stöd- och handledningsåtgärder som barnet behöver.

Målet är att ge barnet förutsättningar att nå sina mål. Den plan för barnets lärande som ska utarbetas inom intensifierat stöd ska bygga på information som tagits fram i samband med en pedagogisk bedömning. Planen ska utarbetas tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det⁷¹. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Ifall barnet har en plan

⁶⁹ Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning 1288/2013, 16 a §

⁷⁰ Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning 1288/2013, 16 a §

⁷¹ Lag om grundläggande utbildning 16 a § 1 mom. (642/2010)

för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd. I samband med att planen för barnets lärande utarbetas, avtalas också om uppföljningen av hur målen nås samt när och hur ofta planen ska ses över. Om det sker förändringar i barnets situation, ska planen alltid justeras så att den motsvarar behovet av stöd.

Planen för barnets lärande som ska utarbetas inom det intensifierade stödet ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- barnets mål i anslutning till lärande, arbets- och kommunikationsfärdigheter

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning på deltid som ges barnet
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster enligt lagen om grundläggande utbildning som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, det stöd som vårdnadshavaren ger
- barnets eventuella deltagande i övrig småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten

Uppföljning och utvärdering av stödet

- uppföljning av hur målen i planen för barnets lärande nås, utvärdering av åtgärdernas effekt och tidpunkter för utvärderingen
- granskning av planen för barnets lärande samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

I planen för barnets lärande ska barnets personliga egenskaper inte beskrivas.

5.5 Särskilt stöd

Särskilt stöd ska ges barn som annars inte i tillräcklig utsträckning kan uppnå målen för växande, utveckling eller lärande. Barnets förutsättningar har kunnat försämrats på grund av exempelvis en funktionsvariation eller en allvarlig sjukdom. Syftet med det särskilda stödet är att ge barnet ett övergripande och systematiskt stöd för växande och lärande och att främja barnets inlärningsförutsättningar. Också ett barn som får särskilt stöd ska få uppleva glädje över att lyckas och lära sig. Detta stärker barnets självkänsla och motivation att lära sig.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas under tiden i förskoleundervisning eller innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds. Ett beslut om särskilt stöd kan fattas utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av en funktionsvariation, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan motsvarande orsak inte kan ordnas på annat sätt.

Särskilt stöd innefattar specialundervisning och annat stöd som barnet behöver och har rätt till enligt lagen om grundläggande utbildning⁷². Specialundervisningen och det övriga stöd som barnet får ska bilda en systematisk helhet. Alla former av stöd som fastställs i lagen om grundläggande utbildning kan användas. Utbildningsanordnaren ska se till att det finns tillgång till specialpedagogisk kompetens när ett barn ges särskilt stöd.

Ett barn som fått ett beslut om särskilt stöd ska ges specialundervisning i enlighet med en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) som utarbetas för barnet. Syftet med de pedagogiska lösningarna i specialundervisningen är i första hand att säkerställa barnets lärande. De pedagogiska lösningarna kan till exempel gälla undervisningen och arbetssätten eller materialen och redskapen.

Utöver de pedagogiska lösningarna i specialundervisningen som stödjer lärandet, har ett barn som får särskilt stöd också rätt till annat stöd i förskoleundervisningen. Sådant stöd är exempelvis individuell elevvård, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel.

Pedagogisk utredning

Innan ett beslut om särskilt stöd fattas ska utbildningsanordnaren göra en pedagogisk utredning om barnet⁷³. Utbildningsanordnaren ska utse ett organ, en tjänsteman eller anställd som tar fram en skriftlig utredning

- om barnets framsteg i lärandet av de lärare som ansvarar för barnets förskoleundervisning
- om det intensifierade stöd som barnet fått, och om barnets helhetssituation som sammanställts genom yrkesövergripande samarbete med yrkesutbildade personer inom elevvården.

Utgående från dessa två utredningar gör utbildningsanordnaren en bedömning av barnets behov av särskilt stöd. Den helhet som de två utredningarna och den bedömning som gjorts utifrån dem utgör

⁷² Lag om grundläggande utbildning 17 § 1 mom. (642/2010)

⁷³ Lag om grundläggande utbildning 17 § 3 mom. (642/2010) och Förvaltningslag 34, 35 och 36 § (434/2003)

kallas för pedagogisk utredning.⁷⁴

I den skriftliga pedagogiska utredningen beskrivs

- hur barnets lärande framskrider
- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det intensifierade stöd som barnet har fått och en bedömning av vilken effekt olika former av stöd har haft
- barnets styrkor och intressen, barnets inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- en bedömning av vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder som kan stödja barnet
- en bedömning av behovet av särskilt stöd.

Den pedagogiska utredningen ska göras utgående från barnets eventuella tidigare pedagogiska bedömning och plan för barnets lärande. Samarbetet med barnet och vårdnadshavaren är viktigt för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt.

För beredningen av ett beslut om särskilt stöd behövs utöver en pedagogisk utredning eventuellt också andra utlåtanden, såsom ett psykologiskt eller medicinskt utlåtande eller en motsvarande social utredning. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd.

Beslut om särskilt stöd

För att ge särskilt stöd måste utbildningsanordnaren fatta ett skriftligt beslut⁷⁵. Innan beslutet om särskilt stöd fattas ska utbildningsanordnaren höra barnet och vårdnadshavaren⁷⁶. Beslutet ska fattas i enlighet med förvaltningslagen⁷⁷. Beslutet om särskilt stöd ska beskriva barnets huvudsakliga undervisningsgrupp, eventuella tolknings- och biträdestjänster, andra tjänster som barnet behöver samt vid behov undantagsarrangemang i förskoleundervisningen⁷⁸. En besväransvisning ska fogas till beslutet, eftersom vårdnadshavarna har rätt att söka ändring i beslutet genom besvär⁷⁹. Ett beslut ska alltid motiveras⁸⁰. Motiveringarna till beslutet ingår i allmänhet i den pedagogiska utredningen och i eventuella utlåtanden.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att

⁷⁴ Lag om grundläggande utbildning 17 § 3 mom. (642/2010)

⁷⁵ Lag om grundläggande utbildning 17 § 2 mom. (642/2010)

⁷⁶ Lag om grundläggande utbildning 17 § 3 mom.

⁷⁷ Förvaltningslag (434/2003)

⁷⁸ Lag om grundläggande utbildning 17 § 2 mom. (642/2010)

⁷⁹ Lag om grundläggande utbildning 42 § 2 mom. (642/2010)

⁸⁰ Förvaltningslag 45 § 1mom. (434/2003)

undervisningen för barnet till följd av en funktionsvariation, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan motsvarande orsak inte kan ordnas på annat sätt⁸¹. Vanligtvis fattas ett beslut om särskilt stöd tidigast när förskoleundervisningen inleds. Endast för barn som omfattas av förlängd läroplikt måste beslutet fattas när barnet är fem år. Ifall ett beslut om särskilt stöd fattas under förskoletiden utan att barnet fått intensifierat stöd, ska beslutet grunda sig på en omvärdering av barnets situation, till exempel till följd av en olycka eller svår sjukdom.

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska behovet av särskilt stöd alltid granskas då barnets behov av stöd förändras på de punkter som bestäms i beslutet om särskilt stöd. Att granska behovet under förskoletiden innebär i allmänhet att ändra på en viss sak i beslutet om särskilt stöd. Det kan till exempel gälla biträdestjänster eller särskilda hjälpmedel. För granskningen görs en ny pedagogisk utredning om barnet. Om barnet inte längre behöver särskilt stöd, ska ett beslut fattas om att stödet avslutas. Barnet övergår därefter till intensifierat stöd. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det ovanligt att det särskilda stödet avslutas under barnets förskoletid.

Individuell plan för hur undervisningen ska ordnas

För verkställandet av ett beslut om särskilt stöd ska en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) utarbetas för barnet. Planen ska beskriva hur barnet ges undervisning och annat stöd i enlighet med beslutet om särskilt stöd.⁸² IP är en skriftlig plan som beskriver målen för barnets förskoleundervisning och lärande, undervisningens innehåll, de pedagogiska metoderna och hurdan stöd barnet behöver.

IP ska alltid utarbetas i samband med särskilt stöd och bygger på information som tagits fram i samband med en pedagogisk utredning. IP ska utarbetas utgående från barnets eventuella tidigare plan för lärande. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stödjer barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd. Barnets lärare ska utarbeta planen tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det. Vid behov anlitas också andra sakkunniga.

Den individuella plan för hur undervisningen ska ordnas som utarbetas i samband med särskilt stöd ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- mål som anknyter till barnets lärande, arbetsfärdigheter och utveckling, såsom kunskapsmässiga, sociala, motoriska, språkliga och emotionella mål

⁸¹ Lag om grundläggande utbildning 17 § 4 mom. (642/2010)

⁸² Lag om grundläggande utbildning 17 a § (642/2010)

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning som barnet erbjuds
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster i enlighet med beslutet om särskilt stöd, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, det stöd som vårdnadshavaren ger
- barnets eventuella deltagande i övrig småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten
- en beskrivning av hur barnets transport till och från förskolan ordnas och vem som ansvarar för den samt av den handledda verksamheten och övervakningen som ordnas när barnet väntar på transport

Uppföljning och utvärdering av stödet

- bedömning av barnets välbefinnande och lärande som helhet i samråd med barnet och vårdnadshavaren
- uppföljning av hur målen i IP nås, utvärdering av vilken effekt åtgärderna haft samt tidpunkter för utvärderingen
- granskning av IP samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

I IP ska barnets personliga egenskaper inte beskrivas. IP kan innehålla en bilaga med vårdnadshavarens specifika tillstånd att överlåta information.

IP ska vid behov ses över så att den motsvarar barnets behov, dock minst en gång per läsår⁸³. Planen ska alltid ses över då barnets behov av stöd eller målen för undervisningen förändras. Om man beslutar att avsluta det särskilda stödet, ska en plan för barnets lärande utarbetas och barnet övergår till intensifierat stöd.

Förlängd läroplikt

Om det är uppenbart att ett barn på grund av en funktionsvariation eller sjukdom inte på nio år kan nå de mål som ställts upp för den grundläggande utbildningen, blir barnet läropliktigt ett år tidigare än

⁸³ Lag om grundläggande utbildning 17 a § (642/2010)

vad som bestäms i lagen om grundläggande utbildning⁸⁴. Läroplikten upphör när den grundläggande utbildningens lärokurs har fullgjorts eller när det har förflutit 11 år sedan läroplikten för barnet som omfattas av förlängd läroplikt började. För barn som omfattas av förlängd läroplikt kan förskoleundervisningen omfatta ett eller två år.⁸⁵ Syftet är att förbättra barnets förutsättningar att klara den grundläggande utbildningen så bra som möjligt.

Barn med svår funktionsnedsättning omfattas av förlängd läroplikt. Också en svår sjukdom kan vara orsak till förlängd läroplikt⁸⁶. Ett beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan barnet blir läropliktigt. Då ska också ett beslut om särskilt stöd för barnet fattas. En individuell plan för hur undervisningen ska ordnas ska utarbetas för barnet då förskoleundervisningen inleds. Varje barn har rätt till förskoleundervisning året innan läroplikten börjar.⁸⁷ Barn som omfattas av förlängd läroplikt har rätt till förskoleundervisning från och med början av höstterminen det år barnet fyller fem år. Ett beslut om förlängd läroplikt behövs innan förskoleundervisningen inleds för att rätten ska kunna uppfyllas.

Sektorsövergripande samarbete är en förutsättning för att ett barn ska kunna hänvisas till stöd i ett tillräckligt tidigt skede. Barnets vårdnadshavare ska i tillräckligt god tid få information om de olika alternativen av förlängd läroplikt och om konsekvenserna av olika val. Vårdnadshavaren avgör om barnet ska delta i den förskoleundervisningen som föregår läroplikten. Hur länge barnet ska gå i förskola och när barnet ska inleda den grundläggande utbildningen ska planeras utgående från barnets framsteg, behov av stöd och situation som helhet.

Förskoleundervisningen för barn som omfattas av förlängd läroplikt kan ordnas på tre olika sätt:

- Barnet börjar i förskoleundervisning som föregår läroplikten det år barnet fyller fem år, fortsätter följande år inom den läropliktsenliga förskoleundervisningen och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den förlängda läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år, deltar i förskoleundervisningen ett år och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den förlängda läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år och deltar i förskoleundervisningen två år. Barnet inleder då den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs⁸⁸, det vill säga det år barnet fyller åtta år. Ett separat förvaltningsbeslut ska fattas om den grundläggande utbildningen inleds senare än vad som föreskrivs.

⁸⁴ Lag om grundläggande utbildning 25 § 2 mom. (628/1998)

⁸⁵ Lag om grundläggande utbildning 9 § 2 mom. (628/1998)

⁸⁶ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om utbildning (RP 86/1997)

⁸⁷ Lag om grundläggande utbildning 17 § 4 mom. (642/2010) och 26 a § 2–3 mom. (1040/2014)

⁸⁸ Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 27 §

5.6 Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning

Specialundervisning på deltid

Ett barn som har svårigheter i sitt lärande eller sin skolgång har rätt att få specialundervisning på deltid vid sidan om den övriga förskoleundervisningen⁸⁹. Specialundervisning på deltid ges barn som till exempel har språkliga, matematiska eller motoriska svårigheter eller svårigheter med självkontroll, uppmärksamhet eller sociala färdigheter. Målet med specialundervisningen på deltid är att stärka barnets inlärningsförutsättningar och förebygga svårigheter i utvecklingen och lärandet. Specialundervisning på deltid ska ges på alla nivåer av stöd.

Specialundervisningen på deltid ska ordnas flexibelt som kompanjonundervisning, i en liten grupp eller som individuell undervisning. Alla vårdnadshavare ska informeras om hur specialundervisning på deltid genomförs i förskolan. Förskolepersonalen ska tillsammans och i samråd med barnet och vårdnadshavaren planera specialundervisningen på deltid samt bedöma behovet och effekten av undervisningen i fråga. Målen för och innehållet i specialundervisningen på deltid ska integreras i barnets övriga undervisning.

Tjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att kunna delta i undervisningen

Ett barn har på alla nivåer av stöd rätt att avgiftsfritt få de tolknings- och biträdestjänster, övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i undervisningen⁹⁰. Syftet är att garantera barnet grundläggande förutsättningar för växande och lärande samt tillgängliga lärmiljöer med möjlighet till socialt samspel.

Ett barn ska vid behov få tolkning på grund av till exempel hörselnedsättning eller specifika språkliga svårigheter. Barnet kan också ha behov av kommunikationsmetoder som stödjer eller ersätter tal, till exempel olika symbolsystem. För barn som använder teckenspråk kan man vid behov använda en teckenspråkstolk eller ett biträde som behärskar teckenspråk som stöd för barnets kommunikation. För barn med olika grader av hörselnedsättning kan också andra tolkningsmetoder än teckenspråkstolkning komma i fråga. För barn med specifika språkliga svårigheter används en taltolk eller ett biträde som behärskar metoder som stödjer och ersätter tal. Även läraren kan stödja barnets kommunikation med hjälp av tecken eller andra symboler.

Det stöd som biträdet ger ska hjälpa barnet att klara sig självständigt, ta egna initiativ och utveckla en positiv självkänsla. Bitrådets stöd kan riktas till ett enskilt barn eller till hela förskolegruppen. Lärares uppgift är att planera, undervisa, stödja och utvärdera barnets och hela gruppens lärande och arbete. Biträdet ska handleda och stödja barnet i dagliga situationer och hjälpa barnet att utföra uppgifter enligt lärares eller andra sakkunnigas anvisningar. Lärarna och biträdena ska planera och utvärdera sitt arbete tillsammans och vid behov med den övriga förskolepersonalen.

Ett barn kan behöva särskilda hjälpmedel för att se, höra, röra sig eller för något annat fysiskt behov. Barnet kan också ha specifika behov för lärandet. I sådana fall kan man till exempel använda olika

⁸⁹ Lag om grundläggande utbildning 16 § 2 mom. (642/2010)

⁹⁰ Lag om grundläggande utbildning 31 § 1 mom. (477/2003)

datatekniska tillämpningar, talböcker, konkretiseringsmaterial i matematik eller hjälpmedel som stödjer koncentrationen. De som arbetar med barnet ska vara tillräckligt insatta i användningen av de hjälpmedel som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen och genom samarbete med andra sakkunniga handleda barnet och vårdnadshavaren i användningen av hjälpmedlen. Hjälpmedlen ska användas systematiskt och användningen och behovet ska utvärderas regelbundet.

De som arbetar med barnet ska tillsammans och vid behov med hjälp av andra sakkunniga planera användningen av de tjänster och hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Stödet för barnet kan förutsätta specialkompetens som inte är tillräcklig hos personalen vid den egna förskoleenheten. I sådana fall utnyttjas till exempel lär- och handledningscenter som erbjuder tjänster för barnen och utbildning och konsultation för personalen.

Utbildningsanordnaren beslutar om tolknings- och biträdestjänster och om övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel. Barnets lärare och elevvårdspersonalen bedömer tillsammans behovet och omfattningen av de tjänster och hjälpmedel som barnet behöver. Även den information som fås av barnet och vårdnadshavaren och eventuella utlåtanden av utomstående experter utnyttjas. Behovet av tjänster och hjälpmedel för barn som får intensifierat stöd ska beskrivas i en pedagogisk bedömning. Om barnet får särskilt stöd, ska behovet av tjänster och särskilda hjälpmedel bedömas i en pedagogisk utredning och fastställas i ett beslut om särskilt stöd. För ett barn som får allmänt och intensifierat stöd ska ett förvaltningsbeslut fattas om de tjänster och särskilda hjälpmedel som barnet behöver. Användningen av tjänster och hjälpmedel ska beskrivas i en plan för barnets lärande eller i en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas.

5.7 Stöd för växande och lärande i den lokala läroplanen för försöket

Frågor som ska avgöras på lokal nivå om stödet för växande och lärande beskrivs i kapitel 5.7 i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014.

Till den lokala läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning ska bifogas ett kapitel om Stöd för växande och lärande som utarbetats enligt Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014 och som ingår i den lokala läroplanen för förskoleundervisningen. Om det upptäcks brister i kapitlet kan de korrigeras.

Utbildningsanordnaren ska se till att undervisningspersonalen som deltar i försöket känner till bestämmelserna om stöd i lagen om grundläggande utbildning samt kan agera i enlighet med vad som föreskrivs om stöd i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014 och vad som beslutats på lokal nivå.

6. ELEVVÅRD

I försöket med tvåårig förskoleundervisning iakttas de bestämmelser om elevvård⁹¹ som i enlighet med lagen om elev- och studerandevård föreskrivs i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014.

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används begreppen elevvård, barn och förskoleundervisning, förskola eller förskoleenhet i stället för de i lagen om elev- och studerandevård använda begreppen elevhälsa, studerande och läroanstalt. ~~För utbildningsanordnare används begreppet anordnare av förskoleundervisning⁹².~~

I takt med att barnens uppväxtmiljö och verksamhetsmiljön i förskolan förändras, har elevvården blivit en allt viktigare del av förskolans kärnverksamhet. Elevvården hänger nära samman med förskoleundervisningens uppdrag att skapa gynnsamma förutsättningar för barnets växande, utveckling och lärande. Elevvårdsarbetet ska utgå från barnets bästa⁹³.

Barnet har rätt att avgiftsfritt få den elevvård som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen⁹⁴. Elevvården i förskoleundervisningen gäller också barn som omfattas av förlängd läroplikt. Elevvård innebär att främja och upprätthålla barnets lärande, goda psykiska och fysiska hälsa, sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i förskoleundervisningen. Elevvården ska i första hand bestå av förebyggande, gemensam elevvård som stödjer hela förskolegemenskapen. Utöver det har barnen också rätt till individuell elevvård⁹⁵. Yrkesövergripande samarbete är centralt inom elevvården. Elevvårdsarbetet ska grunda sig på konfidentialitet och respekt för barnet och vårdnadshavaren samt på att man stödjer deras delaktighet.

Elevvården i förskoleundervisningen och planerna som anknyter till den regleras i lagen om elev- och studerandevård. I detta kapitel beskrivs de centrala principerna för elevvården och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet. Kapitlet innehåller även anvisningar om den lokala läroplanen och elevvårdsplanen för den enskilda enheten. Stödet för barnets växande och lärande som ingår i förskoleundervisningen beskrivs i kapitel 5⁹⁶.

6.1 Yrkesövergripande samarbete inom elevvården

Elevvården ska ordnas genom yrkesövergripande samarbete mellan undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet så att elevvården bildar en fungerande och sammanhängande helhet⁹⁷. Elevvården ska genomföras i samarbete med barnet och barnets vårdnadshavare med hänsyn till

⁹¹ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning och lag om ändring av lagen om småbarnspedagogik RP 149/2020 rd

⁹² ~~Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 1 § 3 mom.~~

⁹³ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

⁹⁴ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 9 § 4 mom.

⁹⁵ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 3 § 1 och 2 mom.

⁹⁶ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 6 §

⁹⁷ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 9 § 1 mom.

barnets ålder och förutsättningar.⁹⁸ Upptäcks problem i förskolan eller i anknytning till barnens välbefinnande ska man söka en lösning i samarbete med vårdnadshavarna.

Elevvården i förskoleundervisningen angår alla som arbetar i förskolan och de som ansvarar för elevvårdstjänsterna. Förskolans personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i förskolan⁹⁹. Till elevvårdstjänsterna hör psykolog- och kuratorstjänster samt hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som rådgivningsbyråttjänster för åldersgruppen¹⁰⁰. Dessa sakkunnigas arbetsuppgifter berör såväl barnet och barnets uppväxtmiljöer som samarbetet. Tjänsterna ska vara lätt tillgängliga¹⁰¹. Tjänsterna ska ordnas inom lagstadgad tid¹⁰².

Barnets vårdnadshavare ska informeras om den elevvård som finns att tillgå och anvisas att söka de elevvårdstjänster som de behöver¹⁰³. Barnets och vårdnadshavarens delaktighet i elevvården, systematiskt samarbete och information om elevvården ökar kännedomen om elevvården och sänker tröskeln att anlita tjänsterna. Att personalen inom olika yrkesgrupper konsulterar varandra är en viktig arbetsmetod inom elevvården.

Målen, uppdragen och principerna för genomförandet av elevvården ska utgöra en sammanhängande helhet som sträcker sig från förskoleundervisningen till utbildningen på andra stadiet. Kommunikationen mellan förskoleundervisningen och den övriga småbarnspedagogiken och med den grundläggande utbildningen är viktig när man funderar över elevvårdens verksamhet. Enhetliga förfaringssätt stödjer barnets hälsa, välbefinnande och lärande i de olika utvecklingsstadierna. Samarbetsstrukturerna, -formerna och -rutinerna för den yrkesövergripande elevvården ska utvecklas i förskolegemenskapen och med olika samarbetspartner. Utvecklingsarbetet förutsätter systematisk utvärdering av elevvården¹⁰⁴.

Elevvårdsgrupper

Utbildningsanordnaren ska tillsätta en styrgrupp för elevvården samt elevvårdsgrupper för de olika enheterna. Ärenden som gäller ett enskilt barn ska behandlas i en expertgrupp som ska tillsättas från fall till fall. Alla tre grupper ska ha sina egna uppgifter och en sammansättning som bestäms utgående från uppgifterna¹⁰⁵. Alla elevvårdsgrupper ska vara yrkesövergripande, vilket innebär att gruppen utöver undervisningspersonal också ska ha medlemmar som företräder hälsovårds- samt psykolog- och kuratorstjänster riktade till åldersgruppen i enlighet med vad ärendet som behandlas förutsätter.

Styrgruppen för elevvården ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den enskilda utbildningsanordnarens elevvård. Styrgruppens uppgifter kan också skötas av någon annan för ändamålet lämplig grupp. Två eller flera utbildningsanordnare kan också ha en gemensam styrgrupp. Samma grupp kan också vara gemensam för flera utbildningsformer, såsom

⁹⁸ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 18 § 1 mom.

⁹⁹ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 4 § 1 och 2 mom.

¹⁰⁰ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 3 § 3 mom. och Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010) 15 §

¹⁰¹ Riksdagens kulturutskotts betänkande 14/2013 rd

¹⁰² Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 15 § och 17 §

¹⁰³ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 11 § 1–2 mom.

¹⁰⁴ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 25 §

¹⁰⁵ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 14 § 1–4 mom.

för förskoleundervisning och grundläggande utbildning.

Förskoleenhetens elevvårdsgrupp ansvarar för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av elevvården i förskolan. Ifall förskoleundervisningen ordnas i anslutning till skolan, kan skolans elevvårdsgrupp också fungera som elevvårdsgrupp för förskoleundervisningen. Gruppen ska ledas av en person som utses av utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska tillsammans med de sektorer som producerar elevvårdstjänster bestämma om gruppens sammansättning, uppgifter och förfaringssätt. Elevvårdsgruppen kan vid behov höra experter. Gruppens centrala uppgift är att främja välbefinnandet och tryggheten och säkerheten i förskolan och att genomföra och utveckla övrig gemensam elevvård.

En expertgrupp ska sammankallas för att utreda behovet av stöd och ordna elevvårdstjänster för ett enskilt barn eller en viss barngrupp. Gruppen sammankallas av den person i förskolepersonalen eller elevvården som ärendet på grund av personens arbetsuppgifter hör till¹⁰⁶. Gruppens yrkesövergripande sammansättning bestäms från fall till fall och utgående från ärendet som behandlas. Expertgruppen ska utse en ansvarsperson inom gruppen. För att utse experter till medlemmar i gruppen eller för att andra samarbetspartner eller närstående till barnet ska få delta i arbetet i gruppen förutsätts vårdnadshavarens samtycke.

6.2 Gemensam elevvård

Elevvården är en viktig del av verksamhetskulturen i förskolan. Till den gemensamma elevvården hör att följa upp, utvärdera och utveckla välbefinnandet i förskolan och förskolegrupperna. Dessutom ska man se till att förskolemiljön är hälsosam, trygg och fri från hinder.¹⁰⁷ Gemensamma förfaringssätt ska utvecklas i samarbete med småbarnspedagogiken, rådgivningen och övriga kommunala myndigheter och aktörer som främjar barnens välbefinnande.

Att barnen och vårdnadshavarna är delaktiga och får sin röst hörd i frågor som gäller den gemensamma elevvården är viktigt och stärker välbefinnandet. Den gemensamma elevvården ska skapa förutsättningar för samhörighet, omsorg och öppen kommunikation i förskolan. Förfaringssätt som ökar delaktigheten hjälper också till att förebygga och upptäcka problem i ett tidigt skede och ordna det stöd som behövs.

Barnet har rätt till trygga lärmiljöer¹⁰⁸. Det innebär såväl fysisk och psykisk som social trygghet. Utgångspunkten i förskoleundervisningen är att garantera barnens och personalens trygghet och säkerhet i alla situationer. En lugn atmosfär främjar arbetsron. Utbildningsanordnaren ska som en del av elevvårdsplanen för förskoleenheten utarbeta en plan för att skydda barnen mot våld, mobbning och trakasserier. Om det förekommit trakasserier, mobbning eller våld i förskolan eller på väg till eller från förskolan, ska läraren, daghemsföreståndaren eller rektorn informera vårdnadshavarna till de

¹⁰⁶ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om elev- och studerandevård 67/2013

¹⁰⁷ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 4 § 1 mom.

¹⁰⁸ Lag om grundläggande utbildning 29 § 1 mom. (1267/2013)

inblandade barnen.¹⁰⁹

Omsorg om byggnaden, undervisningslokaler och undervisningsmaterial bidrar till en hälsosam och trygg miljö. Till främjande av trygghet och säkerhet hör också de förfaringssätt som gäller transporterna till och från förskolan, datasäkerheten och att förebygga olyckor. Ifall förskoleundervisningen ordnas i anslutning till skolan, ska man vid undersökningar av en sund och trygg skolmiljö och välbefinnande även ta förskolan i beaktande¹¹⁰.

6.3 Individuell elevvård

Med individuell elevvård avses

- de hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som rådgivningsbyråttjänster för åldersgruppen,
- psykolog- och kuratorstjänster inom elevvården,
- yrkesövergripande elevvård som gäller ett enskilt barn.¹¹¹

Målet med den individuella elevvården är att följa upp och främja barnets välbefinnande och lärande samt barnets växande, utveckling och hälsa som helhet. Elevvården i förskolan har stor betydelse för att kunna garantera tidigt stöd och förebygga problem. Barnens individuella förutsättningar, resurser och behov ska beaktas både när elevvårdsstödet planeras och i förskolans vardag.

Individuell elevvård i förskoleundervisningen förutsätter alltid vårdnadshavarens samtycke¹¹². Det är viktigt att stödja vårdnadshavarnas delaktighet och ta hänsyn till deras åsikter i fråga om individuell elevvård. Barnets delaktighet, egna önskemål och åsikter om åtgärder och lösningar som gäller hen ska beaktas enligt barnets ålder, utvecklingsnivå och förutsättningar¹¹³. Kommunikationen ska vara öppen och präglas av respekt och förtroende. Elevvårdsarbetet ska ordnas så att barnet upplever situationen som rofylld och får sin röst hörd. Bestämmelser om sekretess och överlämnande av uppgifter ska följas i arbetet.

Också när det gäller stöd för ett enskilt barn ska behandlingen av ett ärende i en expertgrupp och gruppens sammansättning grunda sig på vårdnadshavarens samtycke. Med specifikt skriftligt samtycke av vårdnadshavaren får behövliga samarbetspartner inom elevvården eller närstående till barnet delta i behandlingen av ärendet.¹¹⁴ Medlemmarna i gruppen har dessutom rätt att be behövliga experter om råd i barnets ärende¹¹⁵.

¹⁰⁹ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 13 § 2 mom. och Lag om grundläggande utbildning 29 § 3 och 7 mom. (1267/2013)

¹¹⁰ Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010) 16 § 2 mom. och Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (338/2011) 12 §

¹¹¹ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 5 § 1 mom.

¹¹² Riksdagens kulturutskotts betänkande 14/2013 rd

¹¹³ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 18 § 1 mom.

¹¹⁴ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 19 § 1 och 2 mom.

¹¹⁵ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 19 § 3 mom. och Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) 26 § 3 mom.

Behandlingen av ett enskilt barns ärende i en expertgrupp ska dokumenteras i en elevvårdsjournal. Den ansvariga i gruppen ska i elevvårdsjournalen anteckna de uppgifter som är nödvändiga för att ordna och genomföra den individuella elevvården. Anteckningarna kan också göras av andra medlemmar i expertgruppen. Journalen ska föras i fortlöpande och kronologisk form. Enligt lagen om elev- och studerandevård ska journalen innehålla följande uppgifter¹¹⁶

- barnets namn, personbeteckning, hemkommun och kontaktinformation samt vårdnadshavarens eller en annan laglig företrädarens namn och kontaktinformation
- datum för dokumenteringen samt vem som gjort den och hans yrkes- eller tjänsteställning
- vilka som deltagit i mötet och deras ställning
- vad ärendet gäller och vem som inlett ärendet
- vilka åtgärder som vidtagits medan barnets situation har utretts, såsom utlåtanden, undersökningar och utredningar
- vilka åtgärder som vidtagits, såsom samarbete med olika parter samt tidigare och nuvarande stödåtgärder
- uppgifter om behandlingen av ärendet vid gruppens möte, mötesbesluten och planen för verkställande av besluten
- vem som ansvarar för verkställandet och uppföljningen.

Om uppgifter i en elevvårdsjournal lämnas ut till en utomstående, ska det i handlingen dessutom antecknas vilka uppgifter som lämnats ut, till vem och på vilka grunder.¹¹⁷

Elevvårdsjournaler och övriga dokument som man inom elevvården upprättat eller erhållit angående enskilda barn ska införas i ett elevvårdsregister. Utbildningsanordnaren ansvarar för behandlingen av personuppgifter och upprätthåller ifrågavarande register. Uppgifter som införts i elevvårdsregistret och som gäller ett enskilt barn eller någon annan enskild person är sekretessbelagda.¹¹⁸

Hälsovårdspersonalen och psykologerna ska på föreskrivet sätt anteckna det individuella elevvårdsarbetet i en patientjournal och övriga journalhandlingar. Kuratorerna inom elevvården ska anteckna klientuppgifterna i en klientjournal.¹¹⁹

Trots sekretessbestämmelserna har de som deltar i anordnandet och genomförandet av individuell elevvård för ett barn rätt att av varandra få och till varandra och till den myndighet som ansvarar för elevvården lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att den individuella elevvården ska kunna ordnas och genomföras¹²⁰. De har också rätt att få och till varandra och till barnets lärare, rektor eller daghemsföreståndare och utbildningsanordnaren lämna ut information som är nödvändig för att barnets förskoleundervisning ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt¹²¹. Den som lämnar ut information måste till exempel överväga om det handlar om information som är nödvändig för att garantera barnets eller de övriga barnens trygghet och säkerhet. Informationen kan till exempel gälla

¹¹⁶ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 5 § 2 mom. och 20 § 1, 3 och 4 mom.

¹¹⁷ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 20 § 5 mom.

¹¹⁸ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 21 § 1 och 22 § 1 mom.

¹¹⁹ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 20 § 2 mom., Lag om patientens ställning och rättigheter (785/1992) 12 § och Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000)

¹²⁰ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 23 § 2 mom.

¹²¹ Lag om grundläggande utbildning 40 § 2 mom. (1288/2013)

en sjukdom som barnet har som måste beaktas i undervisningssituationerna. Även om det finns en lagstadgad grund för att lämna ut information är det, med tanke på samarbetet och förtroendet, alltid bäst att i första hand be om vårdnadshavarens samtycke för att lämna ut sekretessbelagda uppgifter.

Om ett barn övergår till undervisning som ordnas av en annan utbildningsanordnare, ska den tidigare utbildningsanordnaren begära samtycke av barnets vårdnadshavare till att sådana sekretessbelagda uppgifter i elevvårdens klientregister som behövs för elevvårdens kontinuitet får överlämnas till den nya utbildningsanordnaren¹²². Däremot ska uppgifter som är nödvändiga med tanke på undervisningen, trots sekretessbestämmelserna och utan dröjsmål, överlämnas till den nya anordnaren av förskoleundervisning eller grundläggande utbildning. Motsvarande uppgifter kan också ges på den nya anordnarens begäran.¹²³

6.4 Elevvårdsplaner

I förskoleundervisningen ska läroplanen också till den del den berör elevvården göras upp i samråd med de myndigheter som sköter uppgifter inom den kommunala social- och hälsovården¹²⁴. Beredningsarbetet ska ske i samarbete med vårdnadshavarna och vid behov också med andra myndigheter och samarbetspartner.

På lokal nivå består elevvårdsplanen av tre olika planer som tillsammans styr planeringen och genomförandet av elevvården. Planerna ska utarbetas genom yrkesövergripande samarbete. Planerna är

- en välfärdsplan för barn och unga i kommunen, där uppgifter om elevvården antecknas¹²⁵
- en beskrivning av elevvården i den lokala läroplanen¹²⁶
- en enhetsspecifik elevvårdsplan¹²⁷.

Avsnittet om elevvård i den lokala läroplanen och de enhetsspecifika elevvårdsplanerna ska utarbetas utgående från välfärdsplanen för barn och unga och övriga riktlinjer som gäller barns och ungas välbefinnande, hälsa och trygghet i kommunen.

¹²² Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 23 § 3 mom.

¹²³ Lag om grundläggande utbildning 40 § 4 mom. (1288/2013)

¹²⁴ Lag om grundläggande utbildning 15 § 2 mom. (477/2003)

¹²⁵ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 12 § och Barnskyddslag (417/2007) 12 § 1 mom.

¹²⁶ Lag om grundläggande utbildning 14 § 2 mom. (477/2003)

¹²⁷ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 13 §

6.5 Elevvård i den lokala läroplanen för försöket

I kapitel 6.5 i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014 föreskrivs om frågor som ska avgöras på lokal nivå i anknytning till elevvård och om uppgörandet av en enhetsspecifik elevvårdsplan.

Till den lokala läroplanen för försöket ska bifogas

- en beskrivning av elevvården inom förskoleundervisningen som ingår i den lokala läroplanen och som gjorts upp i enlighet med Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014. Om det upptäcks brister i beskrivningen kan de preciseras.

I den lokala läroplanen för försöket ska därtill anges med vilka namn och var följande planer finns att läsa

- en enhetsspecifik elevvårdsplan för förskoleundervisningen, vars innehåll föreskrivs i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014. Den enhetsspecifika elevvårdsplanen kan också ingå som en bilaga i läroplanen för försöket.
- en välfärdsplan för barn och unga i enlighet med lagen om elev- och studerandevård.

Det är sannolikt att en del av personalen som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning inte känner till lagen om elev- och studerandevård och de lokala verksamhetsätt som grundar sig på den. Därför är det viktigt att den som anordnar förskoleundervisningen ser till¹²⁸ att undervisningspersonalen som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning känner till lagstiftningen som berör elevvård och de lokala verksamhetsätt som grundar sig på grunderna för läroplanen.

¹²⁸ Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 26 §